

דף לימוד לשיעורי וידאו

סדרת 'שלוש שבועות' שיעור שישי - מה שמנסים להקשות בשם המהרח"ו

בשם ה' נעשה ונצליח
אד-ני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך

ערב טוב לכולם נמשיך בסדרת שיעורים שיבארו את סוגית 'שלוש השבועות' המופיעה בגמ' מסכת כתובות קיא ע"א וכן שנשנתה עוד בזוה"ק ובמדרשים, ראשונים ואחרונים

קושיא

ישנה קושיא רבי חיים ויטאל כתב שיש ברייתא מבית מדרשו של רבי ישמעאל, שמסייגת את תוקפן של שלוש השבועות ומצמצמת אותו לאלף שנה¹.

המקור לדבריהם

הקדמת מוהרח"ו זיע"א על שער ההקדמות:

אמר הצעיר מעיר. הדל באלפי חיים ויטאל בן לא"א הרב יוסף וויטאל זלה"ה בהיותו בן שלשים לכה תשש כחי ישבתי משתומם. ומחשובתי תמהים. כי עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו². רפואה לא עלתה למחלתינו. אין מזור לבשרנו. ולא עלתה ארוכה למכתינו לחרבן בית מקדשינו. הנחרב זה היום אלף ות"ק וד' שנים אוי לנו כי פנה היום יום אחד של הקב"ה שהוא אלף שנים וגם נטו צללי ערב שהם ת"ק וד' שנים יותר מחצי היום הב'. וכלו כל הקצין ועדיין בן דוד לא בא. ונודע את אשר ארז"ל כל דור שלא נבנה בה"מ בימיו כאלו נחרב בימיו. ואתנה את פני לחקור ולדעת מה זה וע"מ נתארך קיצינו וגלותינו. ומדוע לא בא בן ישי. ומצאתי און לי ואנינה בקרבי ולבי דוי. ממאמר א' הובא בס' התיקונים תיקון ל' דף ע"ז ע"ב. וז"ל תנינא כתב ורוח אלהיים מרחפת וגוי מאי ורוח אלא בודאי בזמנא דשכינתא נחתת בגלותא האי רוח נשיב על אינון דמתעסקי באורייתא בגין שכינתא דאשתכחת בנייהו והאי רוח אתעביד קלא וימא הכי אינון דמיכין דשכינתא בחוריהון סתימין עינין אטימי לבא קומו ואתערנו לגבי שכינתא דאית לכוון לבא בלא סכלתנו למינדע ביה ואיהו ביניינו ורזא דמלה קול אומר קרא. כגון קרא נא היש עונך וגוי והיא אומרה מה אקרא כל הבשר חציר. כלא אינון כבעירה דאכלי חציר. וכל חסדו כציץ השדה כל חסד דעבדי לגרמיהו הוא דעבדי. ובההוא זמנא מ"כ ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב דא איהו רוחו של משיח. ווי לון מאן דגרמי דיוזיל ליה מן עלמא. ולא יתוב לעלמא דאילין אינון דעבדי לאורייתא יבשה ולא בעאן לאשתדלא בחכמת הקבלה וגרמין דאסתלק נביעו דחכמה דאיהו יו"ד מינה ואשתארת בי"ת יבשה ווי לון דגרמי עניותא וחרבא ובזה והרג ואבדן בעלמא. והאי רוח דאסתלק דאיהו רוחו של משיח כמה דאתמר ואיהו רוח"ק. ואיהו רוח חו"ב. רוח עצה וגבורה. רוח דעת ויראת ה'. פיקודא תנינא ויאמר אלהים יהי אור. ובג"ד אמר הקב"ה השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ כו' דאיהו רחימו בלא פרס ולא ע"מ לקבל פרס. ויראה ואהבה ע"מ לק"פ איהי שפחה ותחת שלש רגזה ארץ וגוי. תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גבירתה עכ"ל...

...אמר עוד במ' הנ"ל ובג"ד השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' פירוש הדברים כי הנה היתה השבועה הגדולה לאלקי"ם שלא יעוררו את הגאולה³ עד שאותה האהבה תהיה בחפץ ורצון טוב כמ"ש עד שתחפץ כן העובד את אביו ועיין בכל

¹ המקור בתחילה מופיע במאמר 'דעת תורה על השבועה שלא יעלו ישראל לחומה לא"י של מנחם מ. כשר (שנה בשנה תשל"ז), ס"ה ה' - השבועה הייתה רק לזמן של אלף שנים מחורבן ביהמ"ק
² ד'תת"ל+תק"ד (504+4830=5334) היש"ל"ד (שנת לידתו של המהרח"ו היתה בשנת היש"ג)
³ גזרת הגלות

דף לימוד לשיעורי וידאו

פלטין דיליה ובכל גניזין דיליה ולא כעבד העובד במשנה ולוקח השפחה ע"מ לקבל פרס וכבר אמרו רז"ל כי זמן השבועה היא עד אלף שנים כמ"ש ז"ל **בברייתא דר' ישמעאל בפרקי היכלות ע"פ דניאל וז"ל ואתיהבון בידיה עד עידן ועידנין ופלג עידן**⁴ ואיך הראהו הקב"ה ליעקב אבינו שר עולם והוא שרו של בבל ע"י עוקין וכו' ע"ש. **וכן בזה פרשת וירא ד' קי"ז ע"א**⁵ **ה"ל אמר ר' יוסי כל דא אריכו זמנא יתירי מכמה דאוקמיה חבריא דאיהו יומא חד גלותא דכנסת ישראל ולא יתיר דכתיב נתנני שוממה כל היום דזה**⁶. עוד מאמר אחר כתוב בפי בראשית דף כ"ו וכ"ז ע"ב וע"א ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים אילין אינון ארבעה שנכנסו לפרד"ס. חד עאל בפישון פי שונה הלכות תנינא עאל בגיחון ודא איהו רמ"ז. תליתאה עאל בחדקל לשנא חדא וקלילא לדר"ש. רביעאה עאל בפרת דאיהו סוד מוחא דביה פריה ורביה. בן עזאי וכן זומא ואלישע אחר עאלו בקליפין דאורייתא הוו לקאן בהון ר"ע דעאל במוחא איתמר ביה נכנס בשולם ויצא בשולם א"ר אלעזר אבא יומא חד הוינא בבי מדרשא וכו' בגין דאורייתא מתרין לוחין אילין הוה משה נחית לון לישראל ולא זכו בהון ונפלו ואתברו ודא גרם אבודא דבית א' ובי' ויהיב לון אחרנין מסטרא דעץ הדעת טוב ורע דמתמן אתיהבת אורייתא באסור והיתר מימנא חיי ומשמאלא מותא וכו' דא' ונהר יוצא מעדן בודאי לעילא כעץ החיים וכו' להשקות את הגן דא פרדס דמטטרוין דתמן עאלו בן עזאי וכן זומא ואחר וקליפין דליה מסטרא דא טוב ומסטרא דא רע ודא איהו איסור והיתר פסול וכשר טומאה וטהרה וכו' כגוונא דא אמרו חבריא מארי מתניי וימררו את חייהם בעבודה קשה דא קושיא בחומר דא ק"ו. ובלבנים דא לבון הלכה. ובכל עבודה בשדה דא ברייתא. את כל עבודתם דא משנה. ואי תייבין בתיובתא מה כתיב ויורהו ה' עץ דא עץ החיים וביה וימתקו המים ודא משיח דאתמר ביה ומטה האלקים בידי וכו' וכולא איהו בגלותא מחמת דיליה. הנה נתבאר במ"א הזה כי עון אדה"ר בעץ הדעת טוב ורע הוא שלא בחר להתעסק בעץ החיים שהיא חכמת הקבלה וזהו עצמו עון הערב רב האומרים למשה דבר אתה עמנו ושמעה בעץ הדעת טוב ורע ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות בסתרי תורה כסברת הטועים קצת בני תורה אשר בזמנינו זה המוציאים שם רע על חכמת האמת חיי עולם ואומרים שכל מי שמתעסק בה ימות בקצרות שנים ח"ו ולכן שכרו הלוחות הראשונות מסטרא דעץ החיים ונתנו להם מסטרא דעץ הדעת טוב ורע משנה שפחה דמטרוניתא וגרם איבודא דחורבן בית א' ובי' וגלות האחרון המר והארוך אשר אנו בעו"ה עד דיתובון בני ישראל בתיובתא ובקשו את ה' אלקיהם להכירו וליוודעו ברוי תורה וידעו את מי הם עובדים ומי הוא מלכם וכדן יזכו לעסוק בחכמת האמת כמשי"ה ויורהו ה' עץ וימתקו ע"י המשח וכמ"ש בפרשת נשא ברי"מ ד' קכ"ד ע"ב וז"ל ובגין דעתידין ישראל למיטעם מאילנא דחיי דאיהו האי ספר הזוהר יפקון ביה מן גלותא וכו' ואילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר לא שליט על ישראל יתיר וכו' כי אז יהיו כמלאכי עליון עוסקים בחכמת התורה דאצילות ולא בתורת מטטרוין מלובשת במלבושים וספורים גשמיים. עוד אמרו בס"ה תקון ששית וז"ל וכמה בני נשא יתפרנסון לתתא מהאי חבורא דילך בדרא בתראה בסוף יומיא ובגיניה וקראתם דרור בארץ⁷.

⁴ לגבי בירור המדרש אליו מתייחס ישנם ב' אפשרויות או לפרקי היכלות דרבי ישמעאל או אגדתא דבי ישמעאל, ראה לקמן

⁵ זוה"ק, חלק א, דף קטז ע"ב

דוא"ו, כדן וא"ו יוקים לה"א, בזמנא שית זמנין עשר, כדן שלימו שתין נפש וא"ו, עשר זמנין וא"ו, ש"ית זמנין עשר (דוא"ו) וא"ו סלקא (בעשר) בי, וא"ו נחתא בה"א, אשתלים וא"ו גו עשר שית זמנין, כדן הוו שתין לאקמא מעפרא, ובכל שתין ושתין מההוא אלף שתיתאה, אתתקף ה"א וסלקא בדרגוי לאתתקפא. ובשית מאה שנין לשתייתאה, יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא, ומבועי דחכמתא לתתא, ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה, כבר נש דמתתקן ביומא שתיתאה מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא, אוף הכי נמי, וסימניך (בראשית ז יא) בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו', נבקעו כל מעיינות תהום רבה. **א"ל רבי יוסי, כל דא אריכו זמנא יתירי מכמה דאוקמיה חבריא, דאיהו יומא חד, גלותא דכנסת ישראל ולא יתיר, דכתיב (איכה א יג) נתנני שוממה כל היום דזה**, א"ל הכי אוליפנא מאבא, ברזין דאתוןן דשמא קדישא, וביומי דשני עלמא, וביומי דבראשית, וכלא רוא חדא איהו, וכדן יתחזי קשתא בעננא בגוויני נהירין, כאתתא דמתקשטא לבעלה, דכתיב (בראשית ט טו) וראיתיה לזכור ברית עולם, והא אוקמיה ושפיר הוה, וראיתיה בגוויני נהירין כדקא יאות, וכדן לזכור ברית עולם, מאן ברית עולם, דא כנסת ישראל. ויתחבר וא"ו בה"א ויוקים לה מעפרא, כמה דאת אמר (שמות ב כד) ויזכור אלהיים את בריתו, דא כנסת ישראל דאיהי ברית, כמה דאת אמר והיתה לאות ברית וגו', כד יתער וא"ו לגבי ה"א, כדן אתין עלאין יתערון בעלמא, ובנוי דראובן זמינין דיתערון קרבין בכל עלמא, וכנסת ישראל יוקים לה מעפרא ויזכר לה קב"ה, וישתכח קב"ה לגבה גו גלותא, כחושבן וא"ו שית זמנין יי (עשר), עשר זמנין שית שנין, וכדן יתקום ויתפקד עלמא למעבד נוקמין, ומאן דאיהו מאיך יתרמי. א"ל רבי יוסי שפיר קאמרת, בגין:

⁶ ביטוי זה חזר עליו כבר קודם לכן

כי עבר קצירי כלה קיץ ואנחנו לא נושענו. רפואה לא עלתה למחלתינו. אין מזור לבשרנו. ולא עלתה ארוכה למחלתינו לחרבן בית מקדשינו. הנחרב זה היום אלף ות"ק וד' שנים אוי לנו כי פנה היום יום אחד של הקב"ה שהוא אלף שנים וגם נטו צללי ערב שהם ת"ק וד' שנים יותר מחצי היום הב'.

⁷ בעל הטורים, ויקרא, פרק כה פסוק י

דרור - עולה כמנין ת"י. רמז כמנין "דרור" שנים היו דרורים בארץ, משבנה הבית:

דף לימוד לשיעורי וידאו

הפרכת הקושיא

כל הסוגיא הנ"ל של מה שמהרח"ו מדבר היא על 'שבועת הגלות'⁸ הידועה ג"כ בשם 'גזרת הגלות' שאחרי אלף שנים גזרת הגלות היתה אמורה להסתיים, ומהיכן נלמד את זה...

א. נלמד דעת המהרח"ו מתלמידיו ותלמידי תלמידיו

אנו נלמד דעת המהרח"ו מתלמידיו ותלמידי תלמידיו ולא מעמי ארצות שלא מבינים הבנת הנקרא ולא בפנימיות התורה (ודבר זה ג"כ יבואר בהמשך)

אבל קודם לכן נלמד עניין זה מתלמידיו ותלמידי תלמידיו של המהרח"ו, דור אחר דור נראה את שלשלת הקבלה

דור ראשון של תלמידי המהרח"ו

רבי אברהם ב"ר מרדכי אזולאי זיע"א, חסד לאברהם, מעין ב' - עין הקורא, נהר סג - בסוד ברכת כהנים

וכמו שאין העובדי כוכבים עתידין ליהנות מגי"ע עליון, כן לא ראוי לישראל ליהנות מזה העולם השפל רק שיהיו משועבדים ועניים ומיוסרים ונבזים בפני האומות. נמצא שכל העושר והממשלה שנהנין ישראל בעולם הזה היא שלא כדין ואין לה משוא פנים גדול מזה.

⁸ מסכת בבא בתרא, דף עד ע"א

...א"ל תא אחוי לך הר סיני אזלי חזאי דהדרא ליה עקרבא וקיימא כי חמרי חוורתי שמעתי בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי כי אתאי לקמיה דרבנן אמרו לי כל אבא חמרא כל בר חנה סיכסא היה לך לומר מופר לך והוא סבר דלמא שבועתא דמבול הוא

רשב"ם, שם

שנשבעתי - מן הגלות כדכתיב קראי טובא בנביאים:

ריטב"א, שם

אוי לי שנשבעתי ומי מפר לי. פירוש שאילו חזרו ישראל בתשובה היתה שבועת זמן הגלות מותרת שלא שבע אלא אם יהיו ישראל חייבים:

חתם סופר, על מסכת נדרים, דף סה ע"א

ובמשנה למלך מיייתי ראייה לדריית מאגדת רבה בר חנה, דאיך ס"ד לומר שבועת המבול דהא הוה לטובת העולם ובעי רצונם אע"כ הואיל והקב"ה לא קיבל טובה מתירים שלא ברצונם. ובחי' אגדה אמרתי דרבנ"ח לא טעה בהא דודאי לא ירצה הש"י בהשחתת עולם, אך שבועת הגלות התפיס הקב"ה במבול כדכתיב כי מי נח זאת לי כאשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצוף עליך ומגער בך. וא"כ כיון שהבת קול אמר שתמא מי מיפר לי חשש שיפר ב' השבועות בפעם אחת דהרי המתפיס בדבר והותר הראשונה הותרו כולם, וע"כ חשש נהי שיהיה טובה לפי שעה בבנין בהמ"ק יארע בזה הפסד לעתיד בהשחתת עולם ע"י מבול, ושם ביארתי. ולפי"ז ה"ל היתר לדבר מצוה לקבץ נדחי ישראל ולא בעי דעתו ורצונו של חבירו כמ"ש הריב"ש ומביאו הש"ך סי' רכ"ד ס"ק נ"ד, ולא מוכח דברי משנה למלך הנ"ל:

החיד"א, פני דוד, פרשת ואתחנן

ולי יראה לפרש ונקדים מה שהקי עוד הרב מש"ל שם מאותה אגדה דפי' הספינה דף ע"ד דרבה בב"ח דאמרו ליה הל"ל מופר לך והלא לא היה יכול רבה בב"ח להתיר שבועת הגלות דהיה נוגע בדבר שיגאלנו... ומאחר שהכל תלוי בי דאלמלא כך לא היית יכול להתיר לשעבר א"כ אל תוסף דבר אלי שבשבעה זו לא כיונתי שיהיה לה מתירין:

ועוד איתא במדרש שה"ש רבה, פרשה ב פסקה כב

ר' יודן ור' חוניא ר' יודן בשם ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי ור' חוניא בשם ר' אליעזר בן יעקב אומר "קול דודי הנה זה בא" זה מלך המשיח בשעה שהוא אומר לישראל בחדש הזה אתם נגאלין אומרים לו היאך אנו נגאלין ולא כבר נשבע הקב"ה שהוא משעבדנו בע' אומות והוא משיבן שתי תשובות ואומר להם אחד מכם גולה לברבריה ואחד מכם גולה לסמטריה דומה כמו שגליתם כולכם ולא עוד אלא שהמלכות הזאת מכתבת טירוניא מכל העולם מכל אומה ואומה כותי אחד או ברברי אחד בא ומשעבד בכם כגון ששעבדתם בהם כל אומתם וכאילו נשתעבדתם בשעיים אומות וחדש הזה אתם נגאלין הה"ד החדש הזה לכם ראש חדשים:

ילקוט
השבועתי
אתכם

דף לימוד לשיעורי וידאו

רבי אברהם ב"ר מרדכי אזולאי זיע"א, אור החמה ח"ב, שמות, דף ט ע"א

א"ר שמעון אלעזר ברי גוגי הורה ר' שמעון זה הענין סדרו ומוצאו מברייתא ידועה להם שהיתה מבארת, ל"ב נתיבות לא אותם שבחכמה אלא אות' שהם מתגלים בתיית שבו ו' קצוות ושם יהו"ה יעלה ל"ב ואלו הנסים גרמת אותיות השם בל"ב כתיבותיו והוא מקדש עצמו ומתגדל לעיני הכל ולכך אלו האותיות והנסים ממנו וכאשר ישפיע נפלאותיו ויגדיל את יש' לגאולה יתקדש ויתקונו אותיותיו וישתלמו.

השבעתי אתכם שבוע' שמשביע הקב"ה לישראל שנשמתם בנות ירושלים שלא יעוררו על הגאולה ⁹אפי' בתפלה יותר מדאי עד שיעוררו מלמעלה אהבה שימינו של הקב"ה גאלה דכתיב הושיעה ימינך וגו'.

בצבאות דא מלכא היינו ת"ת אות הוא בצבא שלו דהיינו יסוד משך ו' של נצח והוד והתיית כולל כל צבאי מעלה ולזה אמר דאיקרי צבאות שאינו בעצם שם צבאות בת"ת אמנם ע"ד העברה יתקרי מן הטע' שפירשתי.

או באיילות השדה שאר חילין כי שם צבאות הם צבאי האצילות איילות השדה בעולם הנפרדים והשביעם באלו מפני שאלו החיילים עליונים ותחתונים הם עמהם בגלות כדפי לעיל איש וביתו באו ולכך הגלות תלוי באלו וצריך להמתיק לאלו עת צאתם מהגלות כענין מצרים.

עד שתחפץ גם השכינה בתחלת הנחמות אינה חפיצה כאומרו קומי אורי וכדפי תיקוני ולזה אמר עד שתחפץ היא דשכבת לעפרא והטעם שאינה חפיצה מפני שהתעוררות הת"ת אינו כראוי עד שיעשה נקמות בסמאל ואומתו כדפי בתיקונין ¹⁰ ולזה אמר ויהי עותא דמלכא בה:

רבי חיים הכהן מארס צובה ¹¹ זיע"א, תורת חכם ח"א, פרשת משפטים, ד"ה לך עמי

לך עמי בא בחדריך לפי כי למעלה אמר יאמר העבד ישראל אורח משפטיך ה' קויתך כי יעשה ה' משפט אביונים אלו יש לטוב ה' כמשפט לאוהבי שמו ויעש משפט באומות להפרע מהם כמ"ש רמה ידך וכו' ותשפוט שלום לכו וכל זה על דבר הטענות הנ"ל ולכן משיב הנביא ואומר לך עמי בוא בחדריך אעפ"י שנאמר כי כן מן הראוי הוא להביא הפורענות על אומות העולם ולכן ישפוט שלום מכל מקום אין ראוי להיות דוחק, על שאלה זו כך אמרו חז"ל השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' השביע הקב"ה לישראל שלא ידחקו על הקץ ופי' רש"י ז"ל ע"י תפילה עד שתחפץ ולכן עמי בא בחדריך אעפ"י כי דוחק עליך ולא תרבה בשאלה זו ושמא תאמרו ולמה לא אדחוק עד אשר אראה ותעלה כליותי. לכן אמר וסגור דלתך בעדיך ע"ד משחז"ל התבונן בחדרי לבך וסגור דלתי פיך בעדיך מאחר שאין אתה ראוי לגאולה מה אתה צועק, אמנם חבי כמעט רגע, אל תטיח דברים מדלתי פיך ואל תדחוק את השעה אמנם חבי כמעט רגע עוד אחת מעט היא והוא רגע שנאמר ועד ארגיעה לשון שקר עד שיבוא אותך רגע ליפרע הקב"ה מהם אז לא ישאר בעולם לשון מאותה הדובר שקר וזה יהיה עד

⁹ דהיינו שלא יעשו מעשים, ואפי' בתפילה כי אולי ישנה הוא אמינא שכן בתפילה כי לא מדובר בעשייה כמו "עליה בחומה" ו"מרדה באוה"ע".

¹⁰ תיקוני זהר, דף סח ע"א

ועוד כי עזה כמות אהבה, אם ישראל יתעורר לה להאי אהבה קדם זמנא, צריכין לאתערא לה בנדקא יאות, ואי לאו לא יתעורר לה, הדא הוא דכתיב (שיר השירים ג') השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגומר, דאומאה איהי דלא שריא על כורסיא עד דנטייל נוקמא מעמלק, דחלל תרין אתוון דאינון י"ה, דנפיק מן מיליה מ"ל י"ה, ובגין דא כי ידעל כס י"ה ודא א':

¹¹ רבי חיים ב"ר אברהם הכהן מארס צובה זיע"א – תלמיד מובהק של רבי חיים ויטאל (קאלבריז) זיע"א. בהקדמתו לספח"ק תורת חכם מונה סדר ייחוסו בכהונה מעל חמשה דורות. ושם גם מספר על נסיעתו מארס צובא בספינה לעיר ונציה למען הדפסת ספריו, הספינה שודדה על ידי שודדי ים והוא ובנו נאלצו לקפוץ אל תוך הים מחשש פן יומכרו כעבדים והשאירו אחריהם כל רכוש כתביו. הצטער על זה מאד אבל לסופו של דבר הגיע לוונציה ושוב כתב כמה ספרים מזכרונו והדפיסם שם. חיבר את הספח"קים: מקור חיים פירוש לשולחן ערוך על דרך הקבלה ונחלק לספרים טור אדם, טור ברקת, טור פטדה; תורת חסד פירוש לספר רות, (נדפס תחת השם "מגיל דוד" (בלי תזכורת שמדובר במחבר חיים הכהן); תורת חכם על חמשה חומשי תורה. בין היתר גם חיבר את הספח"קים שלצערנו הרב לא יצאו לאור וביניהם שידועים לנו: עטרת שלום פירוש לשיר השירים; מגינת לב פירוש למגילת איכה; עטרת זהב פירוש למגילת אסתר; מפשר חלמין פירוש לספר דניאל; מנורת זהב לספר קהלת; פירוש ישעיה; פירוש לספר איוב; סידור תפילה של רבי חיים הכהן על פי כוונת האר"י הק'.
4

דף לימוד לשיעורי וידאו

יעבור זעם מעל ישראל אז יפרע מהם וזה לך האות כי ראוי לך לסבול עול הגלות ולהמתין מפני כי דיו להיות לעבד כרבו.¹²

רבי חיים ב"ר אברהם הכהן מארס צובה זיע"א, טור ברקת ממקור חיים יונקת, הלכות יו"ט, אורח חיים הלכות יום טוב, סימן תצח סעיף ט'¹³

...לכן יאמר אין מראין סכין לחכם ביי"ט הוא הקדוש ברוך הוא הנקרא חכם שנאמר חכם לבב ואמיץ כח אין מראין לו הסכין הנזכר שהוא שם הויה כאמור כדי לשחוט לסמאל אם הוא ראוי לשחוט בו שמא תהיה פגומה הסכין הוא מה שאמרו חכמים ז"ל אין השם שלם עד שיכרת זרעו של עמלק שנאמר כי יד על כס יה ולכן הסכין זו ההויה כביכול פגומה ולכן יאמר לו פגומה ואסור לשחוט בה לסמאל מפני פגימתה ולכן ילך וישחיזנה ויחדדנה במשחזות כי לפי שזה הפגם תלוי במעשה התחתונים לפי שהם עושים פגם בסכין זו הוא שם הויה כדאיתא בזוהר בכמה מקומות חייביא עבדי פגימותא לעילא ולכן אני חוששים שלא יחדדנה במשחזות כי תעלה חמתו של הקדוש ברוך הוא לאותו הכעס והחידוד ישניא אותי על ישראל העושים הפגם והם סיבה כי אינו נכרת זרעו של עמלק ולכן לא ימיר כל חמתו על סמאל לשחוט אותו ונמצא מתארך קץ פדותנו הוא הטעם שהשביע הקדוש ברוך הוא לישראל שלא ידחקו על הקץ שנאמר השבעתי אתכם וכו' אם תעירו את האהבה וכו' וחכם שראה סכין לפגמו לצורכו דלא שייך להיות בה פגם יכול להשאילה לאחרים להשתמש בה כמשחז"ל אדני במ שמו של הקדוש ברוך הוא כתיב בלוח על לב כל אחד ומה גם מטי"ט כי כך אחז"ל בפי כי שמי בקרבו ולכן הוא עמו בהשאלה לצורך הייחוד הנעשה על ידו ביומין דחול כדלעיל:

רבי בנימין ב"ר מאיר הלוי¹⁴ זיע"א, חמדת ימים¹⁵ חלק א - שבת, פרק א' - ימות החול - ליל שישי, תיקון היסוד, אות פח

ואיתא בתקונים תקון כ"א ז"ל, אם ישראל יתערון לה להאי אהבה קדם זמנא צריכים לאתערא כדקא יאות ואם לאו לא יתערון לה הדא הוא דכתיב אם תעירו ע"כ, ולפיכך יאותה להתקדש מאד במעשה התקון הזה¹⁶ ביותר וחביבה מצוה בשעתה, ויתר על כן נמצא תועלת עצום בסגולת לימוד אור השישי להשיב אליו הנשמה אשר תאבד ממנו בפגמי ששת ימי החול כמו שנאמר מנשמת אלוה יאבדו כמו שכתוב בזוהר לך לך דף צ"ד.

וע"ע רבי שמואל ויטאל זיע"א (בנו של המהר"ח"ו), מקור חיים, למשמרת ר"ח שבט, פ' בא דרוש ב'

רבי אברהם אזולאי, חסד לאברהם, מעין א' - עין כל, נהר כ"ד;

רבי אברהם אזולאי, חסד לאברהם, מעין ה' - עין משפט, נהר י"א;

רבי אברהם אזולאי, חסד לאברהם, מעין ה' - עין משפט, נהר כ"ט;

¹² דיו לעבד להיות כרבו - דהיינו אל תשווה את עצמך להקב"ה, למרות קרבתך ע"י תו"מ, אפילו אם אתה גדול הדור, עדיין תהי' שפל בעיניך (זה"ק ח"ב, דף קנט ע"א; זה"ק ח"ג, דף קיא ע"א; תנחומא, חיי שרה, פ"ד; תנחומא, כי תשא, פכ"א)

¹³ שלחן ערוך, אר"ח, הלכות יו"ט, סימן תצח סעיף ט'
בכור בזמן הזה, שאינו יכול לשחוטו בלא מום, אין חכם יכול לראותו ביי"ט אם יש בו מום; ואפילו אם עבר וראהו ומצא שיש בו מום אינו יכול לשחטו. אבל אם נולד במומו ועבר וראהו, נשחט על פיו. ואם ראה המום מעיי"ט, וראה שהוא מום שראוי לישחט עליו, יכול לחקור עליו ביי"ט אם נפל בו המום מאילון, ומתירו.

הגה: ואם נפל בכור לבור, אסור להעלותו דהא אינו ראוי לשחוט, אלא עושה לו פרנסה במקומו (רמב"ם פ"ב):

¹⁴ רבי בנימין ב"ר מאיר הלוי זיע"א - נולד בשנת ה'ש"ל, תלמיד תלמידי האר"י הק' זיע"א, סידר את כתבי מהדורה קמא של האר"י ומהר"ח"ו המכונים, ספר 'הכוונות', וספר 'הדרושים', וספר 'הליקוט'ים, מלבד נוסחי תפלות ותחינות מיוחדות שייסד, ומהן שנתפסו בכל תפוצות ישראל מהספר 'שערי ציון'. מתלמידיו רבי משה זכות, רבי שמואל אבוהב, רבי דוד חביליו זיע"עכ"א. שימש כדיין מוסמך ומקובל אלוקי בעיה"ק צפת. נפטר בשנת ה'תל"ו.

¹⁵ י"ל לראשונה ע"י רבי ישראל יעקב אלגזי זיע"א, איזמיר, ה'תצ"א.

¹⁶ תיקון היסוד

דף לימוד לשיעורי וידאו

רבי אברהם אזולאי, זהרי חמה, פרי שמות, דף ט ע"א;
 רבי אברהם אזולאי, אור החמה ח"ב, משפטים, רעיא מהימנא, דף קטו ע"ב;
 רבי אברהם אזולאי, אור החמה - חלק ג, ויקרא, דף וי ע"ב;
 רבי אברהם אזולאי, אור החמה ח"ג, שמיני, דף ל"ז ע"ב;
 רבי אברהם אזולאי, בעלי ברית אברם, שיר השירים, פרק ב;
 רבי אברהם אזולאי, בעלי ברית אברם, שיר השירים, פרק ה;
 רבי חיים הכהן מארם צובה, טור פטדה והוא ח"ב ממקור חיים, הלכות שבת, סי' רעח, סע' א;
 רבי חיים הכהן מארם צובה, טור ברקת ממקור חיים יונקת, אורח חיים הלכות חול המועד, סימן תקלט סעיף יד;
 רבי יאשיה פינטו 'הריא"ף', הרי"ף (מאור עינים) על העין יעקב כתובות קי"א ע"א, אות מו;
 רבי יאשיה פינטו 'הריא"ף', כסף מזוקק, סדר צו לשבת הגדול, דרוש א, דף רב ע"א;
 רבי יאשיה פינטו 'הריא"ף', כסף מזוקק, סדר תבא, דרוש א, דף רג ע"ב-רד ע"א;
 רבי רפאל שלמה לניאדו, שו"ת מהר"ש לניאדו החדשות, סימן ח;

דור שני של תלמידי המהרח"ו

רבי משה זכות זיע"א (תלמידו של רבי בנימין הלוי), פירוש הרמ"ז על הזוהר, פרשת אחרי מות, דף נו ע"ב

(ת"יח בני אהרן הא אוקימנא והא אתמר מלח). ת"יח מה כתיב הכא אחרי מות, ולבתר דבר אל אהרן אחיך וגו' בזאת יבא אהרן, אלא מכאן שירותא לאזהרא לכהני כל מאן דבעיין לאזהרא בהאי זאת, ודא היא יראת יי'. דבר אחר אחרי מות שני בני אהרן, רבי יוסי אמר, אחרי מות נדב ואביהוא מבעי ליה, מ"ט שני בני אהרן, והא ידע דבנוי הוו. אלא הכי תאנא, דעד כאן לאו ברשותיהו קיימי אלא ברשותא דאבוהון, ובגין כך בקרבתם לפני יי וימותו, **דאינון דחקו שעתא בחיי דאבוהון**, וכלא הוה בגין ההוא חובא דעבדו, דכתיב (במדבר ג, ד) בהקריבם אש זרה, דתניא באתר חד כתיב בהקריבם אש זרה, ובאתר חד כתיב בקרבתם לפני יי, והאי והאי הוה, ובג"כ כתיב הכא בני אהרן, וכתוב בקרבתם:

...והנה הם החשיבו עצמם בבחינת שנים, דהיינו לפני ה' כאמור. **והם דחקו שעתא וכו', פי' דחקו את השכינה להביאה בצד הפנים בכחם לבד בהיותו בחיי אביהם**, ולכן נאחזו החיצונים היונקים משם, כי לא היה בהם כח להשפיע גבורות מתוקות לרחל רק תקיפות לחסרון יחודם באביהם, ולכן להטה אש זרה, וזהו העוון והפגם שלהם, **באופן שקרבתם לפני ה' בלי היות להם סגולה זו, היא הסיבה להקריבם אש זרה שזה תלוי בזה:**

וע"ע רבי משה זכות 'הרמ"ז', פירוש הרמ"ז על זוהר, פרשת נח, דף עה ע"א;
 רבי משה זכות 'הרמ"ז', פירוש הרמ"ז על זוהר, שמות;
 רבי משה זכות 'הרמ"ז', פירוש הרמ"ז על זוהר, פרשת תזריע, דף מב ע"א;
 רבי נתן נטע ב"ר משה הנובר זיע"א, יון מצולה, עמ"י יב¹⁷ (תלמידו של רבי חיים הכהן מאר"צ)

דף לימוד לשיעורי וידאו

דור שלישי של תלמידי המהרח"ו

(חתנו וממשיכו בראשות בית-מדרשו) רבי בנימין ב"ר אליעזר הכהן וויטאלי רגיו¹⁸ זיע"א, אלון בכות על מגי איכה¹⁹, פרק ג' פס' ז'

גרסינן כתובות פי"ג ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את א"ה שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי, ופי' רש"י שלא יעלו כחומה יחד ביד חזקה, וזה נל"עד לפרש כי היה שתי פעמים כתוב בשיר השירים השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ וכבר דרשו רז"ל שם בכתובות אמר רבי אלעזר אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אם אתם מקיימים את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם לצבאות או כאילות השדה, וא"כ שתיים אלה הם לישראל והיינו שלא ידחקו לצאת מן הגלות קודם הזמן כמו שעשו בני אפרים בהיותם במצרים שכן נתקיים בהם שנעשו הפקר לחיות השדה שנהרגו כלם, ועוד כתוב שם סימן ח' השבעתי אתכם בנות ירושלים מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ, כאן לא אמר בצבאות או באילות השדה, ועוד לא אמר אם רק מה ופי' שמדבר לאומות שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, ולכן פי' רש"י ע"פ זה עכשיו כנסת ישראל מסבבת דיבורה כלפי האומות וכו' וכבר פי' רש"י ע"פ שחורה אני ונאווה בנות ירושלים וז"ל וקורא לאומות בנות ירושלים על שם שהיא עתידה ליעשות מטרופולין לכלן כמו שניבא יחזקאל ונתתי אותם לך לבנות כמו עקרון ובנותיה ע"כ והו' ששינה מה תעירו וכו' כי גלוי לפניו שישתעבדו בהם יותר מדאי כמ"ש אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה, ולכן אמר מה תעירו וכו' כלומי למה תעשו כן וסוף סוף גם עליכם תעבור כוס ולכן לא אמר בצבאות וכו' כי לא בלבד ועכשו בע"הו רק יקבץ אותם אל עמק יהושפט ויהיו לחרפות ולדראון עולם.

כנגד אלו אמר הכתוב גדר בעדי שלא ידחקו את הקץ והיינו מ"ש אח"כ גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי שאע"פ שאנו מתפללי' שיקרב הקץ אין תפלתנו מקובלת עד שתחפץ.

ולא אצא היינו שלא נעלה בחומה.

הכביד נחשתי שלא ימרוד על המלכיות להסיר מעלינו עול מלכות שמכבידים עולם עלינו, וזה כלפי מ"ש באיכה א' גלתה יהודה מעוני וכו' היא ישבה בגוים שרצו לישב בשלוה ולא מצאה מנוח אף כאן בחרבן שני גדר בעדי ולא אצא שכתוכ נפלה ולא תוסיף קום מעצמה רק כשיגיע הקץ הסתום יאמר ה' התנערי מעפר קומי שבי ירושלים אבל השביעם שלא יעלו בחומה כנ"ל.

הכביד נחשתי פי' באיכה רבתי הכביד עלי ארנוניות ודימוסיות וגלגלאות וזהו דוקא בגלותנו זה שכתוכ עליהם מתרפס כרצי כסף וצועקים, הב הב וזהו ישראל הם עונים כי כל ממוןם הולך לטמיון כנגד מ"ש גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודה, ולכן אמר הכבוד נחשתי שלא בלבד הכסף וזהב אזל מכליהם אלא אף גם זאת הנחשת וכמ"ש בשעיה ס' תחת הנחשת אביא זהכ שפי' רש"י תחת הנחשת שלקחו מישראל.

גם כי אזעק ואשוע וכו' הנה בזהר פי' בלק דף קכ"ה א' כתוב ג' אינון דאקרון תפלה מאן חשיבא מכלהו הוי אימא דא תפלה דעני וכו' כיון דצלי צלותיה פתח כל כו' רקיעין וכו' דהא כל נטורי תרעין לא שבקין הכי למיעל כמה דשבקין למסכנין דהא כלא רשותא עאלין וכו' הנה כי כן אף על פי שהכביד נחשתי מעוני שהיה בו עכ"ו גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי שלא נתקבלה ואמר, גם כי אזעק ואשוע לפי שכתוב בזהר פי' שמות י"ט ב' גדולה צעקה שקורעת גזר דינו של אדם וצעקה וזעקה דבר אחר.

¹⁸ רבי בנימין ב"ר אליעזר הכהן וויטאלי זיע"א - נולד בעיר רגיו (איטליה) חתנו וממשיכו בראשות בית-מדרשו של רבי משה זכות זיע"א (מתלמידי רבי בנימין הלוי והמהרח"ו זיעווכ"א), היה בקשר עם גאוני דורו כגון הרמח"ל זיע"א. חיבר את הספה"קים: שו"ת רב"ד; אלון בכות - על מגילת איכה (ויניציאה, היתע"ב); אבות עולם - מסכת אבות (ויניציאה, היתע"ט); גבול בנימין - דרשות על פרשת השבוע (אמשטרדאם, היתע"ז); עת הזמיר. נפטר בתאריך י"ז בשבט.
¹⁹ ויניציאה, היתע"ב

דף לימוד לשיעורי וידאו

ועכ"ז סתם תפלתי וזה כמ"ש בירמיה י"ד ויאמר ה' אלי אל תתפלל בעד העם לטובה כי יצומו, אינני שומע אל רנתם וכו' וקשה מאד אמרו לטובה וכי ס"ל דיתפלל לרעה, ועוד הלא כלל גדול יש לנו אין הקדוש ברוך הוא חפץ במי שמלמד קטיגוריא על ישראל ולמה אמר לירמיהו שלא יתפלל לטובה דנר' לרעה יתפלל ח"ו ועוד כי יצומו וכו' וכי שערי תשובה ננעלו אמנם נליעד שז"ש בפ"ט דגיטין וישקוד ה' על הרעה וכולי משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד על הרעה אלא צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהקדים שני שנים לנושנתם ופרש"י שאם שהו על ונושנתם היה מתקיים בהם כי אבוד תאבדון, לכן אמר הקדוש ברוך הוא לירמיהו כה אמר ה' לעם הזה וכו' עתה יזכור עונם ויפקוד חטאתם ולא ימשיך הזמן עד ונושנתם וזה לטובתם, ותכף ויאמר ה' אלי כי אמירה הוא לשון רכה וה' מדת רחמים אל תתפלל בעד העם הזה לטובה כלו לטובתם ולא לרעתם וזוהי טובה להם וכעבור זה כי יצומו אינני שומע אל רנתם וכי יעלו עולה ומנחה אינני רוצם²⁰ כי אם הייתי דוחה עתה הגזרה וסוף סוף יחזרו לחטוא ויתחייבו גלות או יתקיים כי אבוד תאבדון מהר וז"ש כי בחרב וברעב ובדבר אנכי מכלה אותם כלו אם אמתין לנושנתם, מש"כ אם יגלו עתה שלא יתקיימו אותם הדברים, ואמר כי יצומו כנגד מ"ש תחלה עתה יזכיר עונם שהוא במזיד שצריך תעניות ותשובה, וכנגד מ"ש ויפקוד חטאתם שהם השגגות אמר וכי יעלו עולה ומנחה אינני רוצם כי הקרבן בא על השוגג, הנה כי כן בעבור זה שתם תפלתי והוא בכוון ע"ש באיכה ב' ע"פ גדע בחרי אף כל קרן ישראל שפי על זכות אבות שעמדה עליהם לעולם ועתה השיב אחר ימינו מפני אויב שיטבע שלא יזקק לב"ה ואז נכנסו אויבי ושרפיהו וזה לטובתן של ישראל אף כאן בקרבן שני שתם תפלתי כדי שלא ידחקו את הקץ, ואמר שתם בשי ולא בסי לרמוז למ"ש בפ' הפועלים²¹ אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבנן, יומא חד ריש ירחא היה נגה ליה ולא אתא. א"ל מ"ש נגה ליה למר א"ל אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה וכן ליצחק וכן ליעקב ולוקמיניהו בהדי הדדי סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה עד כאן.

וא"כ לא רצה הקדוש ברוך הוא לקבל תפלתנו שלא לדחוק את הקץ כי שתם תפלתו כי **הג' אבות רמוזים בש'**²² כמ"ש בזהר פרשה ויקהל דף ר"ד א' מהו שבת ש' בת ש' הא אוקמוה רזא דתלת אבהן דמתאחדן בבת יחידה וכו' ואינו רוצה שיתפללו הג' אבות הרמוזים בש' יחד **כדי שלא יביאו המשיח קודם זמנו ולכן אין תפלתנו נשמעת וזה לטובתנו** כי הגאולה העתידה תהיה גאולה עולמית שלא יהיה אחריה גלות ולכן אין ראוי, להביאה קודם זמנה ובאיכה רבתי נתן טעם לשי לפי שתמו הצבור תפלתהון כי הן אל כביר לא ימאס ולכן אמר בלשון יחיד גם כי אזעק וכו' שתם תפלתי מה שלא היה כן כשהיה ב"ה שגם תפלת היחיד היתה נשמעת שם כמ"ש במלכים א' ח' כל תפלי כל תחנה אשר תהיה לכל האדם וכו' ופרש כפיו אל הבית הזה ואתה תשמע השמים וכו' ולכן גדר דרכי בגזית וכו' כמ"ש כפ' אין עומדין אר"א מיום שחרב בית המקד' ננעלו שערי תפלה שני גם כי אזעק וכו' ואר"א מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, וזהו גדר דרכי היינו הדרכי שעולה בהם התפלה גדר כגזית דהיינו חומת ברזל ע"ד לא תבנה אתהן גזית לפוסלן בברזל ולא זו בלבד אלא אף נתיבותי עוה דהיינו נתיבות קשרים שיש לקב"ה לקבל שבים מפני מד"הד אף אותן עוה שלא תעלה תפלתנו למעון שמיו להנאתנו ולתועלתנו, וכנגד מ"ש באיכה ג'²³ גם תנין חלצו שד וכו' שישאל לא היו מושפעי מהאומות בת עמי לאכזר כיענים במדבר:

גם בכאן אמר גדר דרכי בגזית דהיינו דרכי השפע נסגרו ממנו ואפי' נתיבותי שהם נתיבות צרים שאין מד"הד שולטת שם אף הם עוה **כדי שבגוים לא ימצאו מנוח**, א"כ נתיבותי עוה שכל השפע שהיה ראוי לבא לישראל הולך אל החיצונים וזהו עוות הדין שנעשה לנו ליקח את שלנו ולא לתת לנו חלק בו וכל זה הוא לטובטנו כדי שיקוים בנו **כי שחה לעפר נפשנו** קומה עזרתה לנו:

רבי שמשון חיים ב"ר נחמן מיכאל נחמני זיע"א, זרע שמשון, שיר השירים, ד"ה כתובות, סוף דף קמה ע"ב

כתובות פי"ג השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' א"ר חנינא ג' שבועות הללו למה א' שלא יעלו ישראל בחומה וא' שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם וא' שהשביע הקדוש ברוך הוא את אומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר

ילקוט
השבועתי
אתכם

²⁰ רוצם – רוצה אותם

²¹ מסכת בבא מציעא דף פה ע"ב

²² ולכן כתיב 'שתם' בשי"ן ולא בסמ"ך, כי שי"ן יש לה שלושה ראשים כמו אבות האומה.

²³ איכה רבה (וילנא) פרשה ד' אות ו'

דף לימוד לשיעורי וידאו

מדאי ורבי לוי אמר שש שבועות הללו למה תלתא הני דאמרן אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לאוה"ע. יש לדקדק איך צוה הקב"ה שלא ידחקו את הקץ שצריך להשלים זמן הקצוב והלא אמרו חז"ל זכו אחישנה וי"ל שהטעם הוא משום דאמרין במדרש ע"פ ויהי מקץ הה"ד קץ שם לחושך שכל זמן שהיצה"ר בעולם אופל וצלמות בעולם. נעקר יצה"ר מהעולם אין אופל וצלמות בעולם וא"כ כל זמן שהיצה"ר בעולם דהיינו שלא זכו אין להם לדחוק את הקץ על ידי תפלות ובקשות א"נ לאסוף אוכלסאות וללחום עם הגבורים אמנם אם זכו דהיינו שנעקר יצה"ר מן העולם אז מיד נעקר אבן אופל וצלמות מן העולם ונעקר הקץ מעיקרו וזהו זכו אחישנה:

רבי אביעז שר-שלום ב"ר מנחם שמשון באזילה²⁴ זיע"א, אמונת חכמים²⁵, פרק ששה עשר

ומעתה כשבא הרמב"ם לבאר מהו מעשה בראשית ומעשה מרכבה ביאר נושאם והדברים שיעיינו בהם במעשה בראשית ובמעשה מרכבה וביאר שהדברים שבעולם השפל אשר זכרנו למעלה הם נושא מעשה בראשית וה' ית' ומלאכיו הם נושא מעשה מרכבה ובין ברברים השפלים ובין בדברים עליונים באר הרמב"ם איזה דברים הנודעים מצד העיון הראשון ומצד ההקירה כדי שנבין מהו מעשה בראשית ומה הוא מעשה מרכבה **אבל לא כחש שנמצאו בהם דברים יותר נעלמים ועמוקים אשר נגלו לנביאים ועליהם אמרו בכתובות פ' י"ג שש שבועות הללו למה תלתא הא דאמרן אינך שלא יגלו הקץ ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לא"ה ופירש"י אמרי לה סוד העיבור ואמרי לה סוד טעמי תורה ומבואר הוא שסודות התורה שהזכיר הרמב"ם הם דברים לקוחים מפילוסופי א"ה וא"כ נודעים להם וכן רחוק הוא שיפרש הרמב"ם את הסוד הזה על סוד העיבור שהרי בהל' קדוש החודש פי"א אחרי שכתב שרצינו לבאר דרך החשבון המצטרך לראיית הלבנה כתב ואל יהיו דרכים אלו קלים בעיניך מפני שאין אנו צריכים להם בזמן הזה שאלו הדרכים רחוקים ועמוקים הם וזהו סוד העבור שהיו החכמים הגדולים יודעים אותו ואין מוסרים אותו לכל אדם אלא לסמוכים נבונים עכ"ל ואחר זה כתב שמא יתבונן חכם מחכמי האומות או מחכמי ישראל שלמדו חכמת יון בדרכים אלו שאני מחשב וכו' עכ"ל הרי לך שכפי דעת הרמב"ם סוד העבור הם דרכי האצטגנינים שלמד הרמב"ם מחכמי יון ואם כן היו נודעים להם **ומה היא השבוע' הזאת מעתה אלא ברור הוא שדברים אחרים ועמוקים נמצאו במעשה בראשית ובמעשה מרכבה ואינו נמנע לגמרי שעל זה כתב הרמב"ם בפתחת המורה ולא תחשוב שהסודות העצומים ההם ידועים עד תכליתם ואחריתם לאחד ממנו לא כן אבל פעם וכו' יע"ש זה מה שנראה לי לומר לזכות הרמב"ם בזה וגם הרב ברטנורה חכם גדול היה ולא נטה אחרי טעיות ושבושי הפילוסופיאה ועכ"ז לא נחלק על הרמב"ם בפירוש מעשה בראשית ומעשה מרכבה אלא לפי שחכמת המרכבה הוה ליה למתני ש"כ כפ"ב דחגיגה ז"ל והרמב"ם כתב מעשה בראשית החכמה הטבעית ומעשה מרכבה מציאות האל ותארו ומלאכים והנפש ומה שיהיה אחר המות ואין נראה לי שיקרא כל זה מעשה מרכבה דאם כן חכמת המרכבה הוה ליה למתני עכ"ל הא קמן שחכמת המרכבה נקרא ידעת מציאות ה' ותארו אלא ע"כ צריך לומר שהידעה הזאת היא משני פנים וכמו שכתבתי למעלה:****

וע"ע רבי בנימין הכהן וויטאלי רג"ו, גבול בנימין, חלק א', דרוש כ"ט;

רבי בנימין הכהן וויטאלי רג"ו, גבול בנימין, חלק א', דרוש ל"ב - בהר ובחקותי והפטרות, דף סא ע"ב;

רבי בנימין הכהן וויטאלי רג"ו, גבול בנימין, חלק א', דרוש ל"ה - בהעלותך, דף סז ע"א;

²⁴ רבי אביעז שר-שלום ב"ר מנחם שמשון מבאזילה זיע"א - נולד בשנת ה'ת"מ, במונטובה, איטליה, עמד בראש הישיבה במונטובה, עסק בעיקר בתלמוד ובקבלה. בהגיעו לגיל 40 כתב את ספרו "אמונת חכמים", שנועד כדי "לכלכל אמתת הקבלה" ולהתקיף "דברי הפילוסופים". לספר זה נכתבו הגהות ע"י רבי יעקב מעמדין זיע"א ("מטפת ספרים", ח"ב). נלביע בשנת ה'תק"ג. כמו"כ חיבר את הספה"קים: פירוש לספה"ק תפתה ערוך (לרבי משה זכות זיע"א); תשובות ופסקים (נדפסו בחיבוריהם של רבי משה חגוי ורבי יעקב עמדין זיעו"כ"א); בחכמת התכונה והשיעור - ספר מדעים; ועוד ספ"קים שלא נדפסו.

²⁵ פאדטא, ה'תפ"ט

דף לימוד לשיעורי וידאו

רבי בנימין הכהן וויטאלי רגיו, גבול בנימין, חלק א', דרוש מ' – פינחס והפטרה, דף עד ע"ב;
 רבי בנימין הכהן וויטאלי רגיו, גבול בנימין, חלק ב', דרוש י"ב לשבת ח"ה של פסח והפטרה;
 רבי בנימין הכהן וויטאלי רגיו, גבול בנימין, חלק ג', דרוש נ"ה לחג המצות והגדה;

דור רביעי של תלמידי המהרח"ו

רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א (נינו של רבי אברהם אזולאי), מדבר קדמות, מערכת ג' אות כה

גלות זה האחרון הגזרה היה אלף שנים כדכתיב נתנני שוממה כל היום דוה, ואי ישתעבדון יתיר לא על פוס גורת מלכא הוא אלא על דלא בעיין למהדר לקבליה. זהר הקדוש פרשת שמות דף י"ז ע"א. ועיי מ"ש אני בעניי בענין זה בחקירות וצדדים בקונטרס שם הגדולים ח"ב דף ו'. ועיין בזוהר חדש במדרש הנעלם ויצא דף מ"ה דפוס ויניציא, ושם פרשת אחרי דף ע"ו ע"ד, ע"ש:

רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, חומת אנך על שיר השירים, פרק ג פסוק ה, אות כד²⁶

השבעתי אתכם בנות ירושלם אם תעירו וכו'. ג' פעמים כתיב בשיר השירים השבעתי אתכם אפשר דאחד הוא שבעה לבני הגלות אשר פזורים בד' כנפות הארץ שלא ידחקו הקץ. והשני כנגד י' השבטים מעלומי העין והם יושבים לבטח ואבירים וחזקים א' מהם ינוס אלף ושנים יניסו רבבה שלא ידחקו הקץ.

והשלישי כנגד בני משה אשר מעבר לנהר סמבטיון רבים ושלמים מאריות גברו שלא ידחקו את הקץ.

וכנגד זה המה בכתובים ג' פעמים השבעתי אתכם:

רבי משה חיים לוצטו 'הרמח"ל' זיע"א (תלמידו של רבי ישעי' באסאן), תקט"ו תפילות, תפילה קסח

בגלות השכינה שורה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, מקומות שישראל עוסקים בתורה, ומשם שומרת עליהם שלא יכלו ח"ו בגלותם:

אל אחד יחיד ומיוחד מה ידידות משכנותיך ה' צבאות, בכמה בתי כנסיות וב"מ שעוסקים בתורתך בגלות והשכינה עומדת שם במנוחה כמי שעושה מלון בדרך לנוח בו ונא' בה גם צפור מצאה בית ודרור קן לה, והם עוסקים בתורתך וסובלים את גלותם שכן הם מושבעים ועומדים שלא לדחוק את הקץ דכתיב השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות וכו', ולפיכך שם זה מאיר עליהם והם מקבלים באהבה כחמור זה שנושא משאו, ולפעמים הם רובצים תחת משאם בעבור ס"מ שמכביד עליהם, ואתה מקים אותם בכמה התעוררות של קדושה שאתה מעורר בהם והם קמים ונושאים משאם כבראשונה, מה ידידות משכנותיך ה' צבאות שכן כלם נקראים מקדש מעט שנא' בו מקדש ה' כוננו ידך וזה יד שני ידים, בהם ידך ה' ישכון לבטח עליו, ושלמה לפי שהיה לו לבנות בה"מ נקרא ידידה, ושני ידים אלה מאירים בכל בתי כנסיות וב"מ, ומה שבבה"מ נתבלבלו הו'זדרים ושני ידים אלה לא האירו בהם בישראל ולפיכך נא' בהם וילכו בלא כח לפני רודף, הרי עתה מחזירים אותם במקדש מעט, זה מה ידידות משכנותיך ודאי, ויותר שהם מקוים לפניך וסובלים גלותם כח של ידים אלה מתחזק שנא' בו וקווי ה' יחליפו כח, ועתה יגדל נא כח ה' ויחוד שלך יתגלה להיות מחזיר אותם לארצם, שעכשיו הם בח"ל שה פזורה ישראל וכן זה הכח מתפזר לכאן ולכאן, תקבט כחך לבית שלך ומיד יהיו ישראל מתקשרים ביחוד זה, ויאמר בהם והיו לאחדים בידך, רבון כל העולמים הרי אתה אמת ואתה שומר אמת לעולם, ועייכ אפי' בגלות שמרת כחם של

ילקוט
השבעתי
אתכם

²⁶ מובא ג"כ בדב"ק של רבי רחמים נסים יצחק ב"ר חיים פאלאג'י זיע"א, יפה ללב חלק ח', שה"ש, ה' סי' ג'

דף לימוד לשיעורי וידאו

ישראל שלא וכלה, אבל עתה תחדשהו ויאמר בהם תתחדש כנשר נעורייכי, וכן יגדל כחך יותר ממה שהיה בתחלה ויאמר בו וישראל עושה חיל, לישועתך קויתי ה':

וע"ע רבי משה חיים לוצאטו 'הרמח"ל', דעת תבונות, מאמר א, אות מב;
 רבי משה חיים לוצאטו 'הרמח"ל', תקט"ו תפילות, תפילה קו;
 רבי משה חיים לוצאטו 'הרמח"ל', תקט"ו תפילות, תפילה קי;
 רבי משה חיים לוצאטו 'הרמח"ל', תקט"ו תפילות, תפילה קסח;
 רבי משה חיים לוצאטו 'הרמח"ל', תקט"ו תפילות, תפילה שמט;
 רבי משה חיים לוצאטו 'הרמח"ל', תקט"ו תפילות, תפילה שצד;
 רבי משה חיים לוצאטו 'הרמח"ל', תקט"ו תפילות, תפילה אשרי;
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, מדבר קדמות, מערכת ג' אות ל'
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, ראש דוד, פרשת אחרי מות
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, נחל קדומים, פרשת בשלח, פרק יז פס' א'
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, נחל אשכול על שיר השירים, פרק ב' פס' ז'
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, חומת אנך שמות, פרשת בשלח, פס' ד'
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, חומת אנך, יחזקאל פרק לו (מובא ג"כ בנחל שורק
 על ההפטרות, הפטרת שבת חוה"מ פסח)
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, חומת אנך, דברי הימים א, פרק ז'
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, פני דוד בראשית פרשת וישלח
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, פני דוד, פרשת ואתחנן
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, לדוד אמת, תורת שלמים סי' כ"א, סעי' קל"ז ב' ו'
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זיע"א, אהבת דוד, דרוש ד' לשבת תשובה, ד"ה וזה אפשר
 ועיי"ש עוד בילקוט השבעתי אתכם כרך ב', שם הבאתי עוד מדב"ק של החיד"א, ואין כאן
 המקום להאריך...

דף לימוד לשיעורי וידאו

דור חמישי של תלמידי המהרח"ו

רבי משה דוד וואלי זיע"א, ברית עולם על חומש שמות²⁷, חלק א', פרק ה'

...וכבר ידוע שהממהר את הקץ קודם זמנו הנה הוא מעורר את הקטרוג של החצונים שבאים לפני שופט כל הארץ ואומרים, איך באים אלו לבקש הטוב בעודם מלוכלכים בטנופת הרע המתדבק בהם, **ונמצא שכאילו נותנים חרב בידם של החצונים להרוג את ישראל** כי לשונם חרב חדה בכח קטרוגם...

רבי משה דוד וואלי זיע"א, עבודת הקודש – ביאור לספר ויקרא ע"ד הפרד"ס²⁸, פרק כו'

וז"ש: ואתכם אזרה בגוים, כלומר, שתהיה השכינה אתכם, בסוד: ובפשעכם שולחה אמכם. ואמנם כדי שלא יבטחו ישראל בהבטחה של שקר, לחשוב שהגלות בית מנוס אליהם להמלט מכל שאר הדינים, לפיכך כתיב: **והריקותי אחריכם חרב, אחר שאמר "ואתכם אזרה בגוים" להודיעם שגם לשם ישיגם הדין הקשה אם ישחיתו מעלליהם, ולא יספיק עונש הגלות לתמרוק רעתם.** זהו הטעם של כמה גזרות קשות ורעות שהגיעו לישראל בכל הדורות בארצות אויביהם, כי לא הספיק עונש הגלות לתקן את הקלקולים שלהם חדשים גם ישנים.

ומה שחזר ואמר: והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה. פן יהרהרו בלבם בראותם את הדינים המתריסים כנגדם בארץ גלותם, **לדחוק את השעה ולמהר את הקץ ולחזור לארצם - כי היא לא תצלה, ואדרבא יברחו מנשק ברזל ותחלפם קשת נחושה, שימצאו את הארץ שממה וחרבה וימותו ברעב.**

לפי שגזר השי"ת שתתום חלאתם בארצות אויביהם על כל פנים בכור ומצרף של הגלות.

ולכן בכל פעם שרצו לדחוק את השעה גרמו רעה לעצמם, ברזא דכתיב: **אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ.**

רבי משה דוד וואלי זיע"א, תשועת עולמים על ספר ישעיה (קמא) ע"ד הפרד"ס, פרק כח', ע"י רלה

לכן כה אמר ה' אלקים הנני יסד בציון אבן, סוד המלכות שהקב"ה בונה אותה על ידי ההשפעות היוצאות מן היסוד דאיהו רזא דציון. דיקא, וז"ס: יסד בציון אבן. **וכבר ידוע שהמלכות נקרא אבן בחן - שהתחתונים נבחנו ומתנסים על ידיה אם יעמדו באמונתם אם לאו, והרשעים שאינם סובלים את הנסיון נדחים אל הקליפה,** אבל הצדיקים שעומדים בנסיונם מתקיימים בתוכה וימוצו ויתענגו משד תנחומיה ומיקר ההשפעות הקדושות הנמשכות אליה, וברזא דא נקראת המלכות פנת יקרת. והצדיק שהיה מוסד בתורה בעת הצרה והנסיון כל שכן שיהיה מוסד בעת ההצלחה והרוחה, וז"ס אמרו בכפל הלשון: מוסד מוסד. **אך אמנם הצדיק המאמין צריך שיסבול את נסיונו עד גמר התיקון ולא יקוץ באורך הזמן, ולא ידחוק את השעה למהר את הטובה, כענין שנאמר: אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, וז"ס: המאמין לא יחיש, שהרי על כל פנים הקב"ה לא יאחר את בנינה של השכינה שתבנה ותכונן בעת רצון על ידי משפס וצדקה,** המשפט הוא סוד הז"א קו הבנין דיקא המשוך אליה להזדווג עמה ולהשלים את תיקונה על ידי החסדים היוצאים ממנו דאינון רזא דצדקה...

²⁷ יי"ל עי"י הרב יוסף ספינר שליט"א (ירושלים, ה'תשמ"ט) ע"פ מהדורא קמא משנת פדו"ת- ת"ץ.
²⁸ יי"ל עי"י הרב יוסף ספינר שליט"א (ירושלים, ה'תשנ"ג).

דף לימוד לשיעורי וידאו

אגרת קודש²⁹ מאת רבי אברהם חי די קולוניה זיע"א, רבי שלמה הירשל זיע"א ורבי רפאל מילדולה³⁰ זיע"א, לכבוד ר' מרדכי עמנואל נח"ל³¹ ז"ל

בנוגע לעצם הענין, טוב להסביר אל מר נואה - אשר הציע לייסד קאלאניא יהודית באמעריקא - כי כבוד תורתו של הרב הראשי הגאון הרב הירשעל שליט"א מקהלה האשכנזית בלאנדאן עם הרב הגאון מילדולה שליט"א מקהלה הספרדית בלאנדאן מחבר ספר חופת חתנים, וגם אני בעצמי הכותב מכתב הזה, נותנים הכרת הטוב אל מר נואה על השתדלותו. אולם ביחד עם זה אנו מסרבים וממאנים בכל תוקף להתמנות הזאת להיות רבנים ראשיים בהקאלאניא הזאת, הכבוד שהוא מר נואה רוצה לכבד אותנו.

אנו מוסרים מודעה באופן מוחלט כי לפי העיקרים של אמונתנו, הקב"ה לבד הוא יודע עת הגאולה והחזרתה של עם ישראל, והקב"ה לבד יודע לעולם כולו ע"י אותות שאין להסתפק עליהם³² - וכל נסיון לקבץ נדחי ישראל עם איזה מחשבה של "פאליטיק" או "נאציאנאלי" אסור לנו כמרידה נגד מלכות שמים - תלמוד מסכת כתובות דף קי"א ע"א - וכנראה דמר נואה שחכ שהיהודים הדבוקים באמונה הם מקושרים אל הארצות בהם הם חיים ונאמנים למלכותם שמתנהגים אתם בחסד וברחמים.

הכ"ח,
אברהם דא קולוגנא
הרב הראשי דפארז

רבי משה דוד וואלי, אור עולם, בראשית - חלק ב, פרי' וישלח, פרק לב, עמ"י תפח;
רבי משה דוד וואלי, אור עולם - בראשית - חלק ב, פרי' ויחי, פרק מט, עמ"י תשלא;
רבי משה דוד וואלי, משנה תורה על חומש דברים, פרי' ואתחנן, עמ"י עא;
רבי משה דוד וואלי, משנה תורה על חומש דברים, פרי' נצבים, עמ"י שיג;
רבי משה דוד וואלי, משנה תורה על חומש דברים, פרי' האזינו, עמ"י שנה-שנח;
רבי משה דוד וואלי, משנה למלך על חומש דברים, פרי' ואתחנן, פרק ו;
רבי משה דוד וואלי, משנה למלך על חומש דברים, פרי' ואתחנן, פרק ז';
רבי משה דוד וואלי, משנה למלך על חומש דברים, פרי' שופטים, פרק יח';
רבי משה דוד וואלי, תשועת עולמים על ספר ישע"י (קמא) ע"ד הפרד"ס, פרק יז';
רבי משה דוד וואלי, תשועת עולמים על ספר ישע"י (קמא) ע"ד הפרד"ס, פרק כב';

²⁹ המכתב דלהלן נכתב בשנת תקפ"ה, והתפרסם בשעתו בכתב-עת בשפה הצרפתית, אמנם המכתב עצמו נכתב באנגלית, להלן המכתב:

Journal de Delats 1825

Seriously speaking it is good to give to understand Mr Noah (who proposed setting up a Jewish colony in America) that the honourable Chief Rabbi Herschel (of the London Ashkenazi Community) and Meldola (of the London Sephardi Community, author of the book "Hiyat Hatamim") and I (the writer of this letter) thank him in refusing categorically the appointment (of Chief Rabbis of the proposed colony) which he wanted to give us.

We declare that according to our principles, G-d alone knows the timing of the restoration of the Israelite nation and that He alone will make known to the entire world by incontrovertible signs, and that any attempt to initiate through a politico-national goal is forbidden as a crime against Divine authority (TALMUD TRACTATE KETUBOT PAGE 111

Signed/

The Chief Rabbi of Cologne

תרגומו נדפס בספר "אני חומה". (עפ"י הספרים "אפס בלתך גואלנו" ו"אני חומה"), ראוי לציין כי המכתב הנ"ל נכתב כיוכל שנים קודם 'חובבי ציון' והציונים.

³⁰ רבי רפאל מילדולה זיע"א - רבה הראשי הספרדי בלונדון, בעה"מ הספה"ק "חופת חתנים", תלמידו המובהק של מרן החיד"א זיע"א, נלבי"ע כ"א סיון ה'תקפ"ח.

³¹ מוציא לאור מארה"ב, כתב עת מפורסם ומקורב למנהיגי הממשלה, שעלה על לבו למצוא פתרון לגלות ישראל ע"י רכישת אחרות קרקע שיתיישבו שם הרבה מבני ישראל ויהיה להם מדינה עם אטאנאמיא, עם הסכמת ממשלת ארה"ב, ואכן השתדל לאסוף כסף וקנה קרקע על אי גדול באמצע הנהר קרוב להעיר באפאלא - ניו יארק. ואז כתב אגרות לרבנים מפורסמים לבקש מהם שיבואו ויכהנו שם כרבנים ראשיים ומשגיחים על עניני הדת.

³² זמן הגאולה

ילקוט
השבועתי
אתכם

דף לימוד לשיעורי וידאו

- רבי משה דוד וואלי, תשועת עולמים על ספר ישע"י (קמא) ע"ד הפרד"ס, פרק סו';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור תרי עשר ע"ד הפרד"ס, זכריה, פרק ב' פסוק יז';
- רבי משה דוד וואלי, תהילים (חלק א'), פרק לג' פס' ד', עמ' קפח-קפט;
- רבי משה דוד וואלי, תהילים (חלק ב'), פרק עח' פס' טי-יא', עמ' לט';
- רבי משה דוד וואלי, תהילים (חלק ב'), פרק פח' פס' טי, עמ' פט';
- רבי משה דוד וואלי, תהילים (חלק ב'), פרק צה' פס' וי-ז', עמ' קלד';
- רבי משה דוד וואלי, תהילים (חלק ב'), פרק קב' פס' טו, עמ' קנח-קנט';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ספר תהילים ע"ד פרד"ס ח"ב, מזמור קיט פסוק קיב;
- רבי משה דוד וואלי, תהילים (חלק ב'), פרק קכג' פס' ב', עמ' שנה-שנו';
- רבי משה דוד וואלי, תהילים (חלק ב'), פרק קל' פס' ו', עמ' שעה-שעו';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ספר תהילים ע"ד פרד"ס, מזמור קלא;
- רבי משה דוד וואלי, תהילים (חלק ב'), פרק קלה' פס' א-ב, עמ' שפט';
- רבי משה דוד וואלי, משלי, פרק ו' פס' ט, עמ' נד-נה;
- רבי משה דוד וואלי, משלי, פרק ל' פס' לא, עמ' תקסט-תקעא;
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ספר משלי, פרק לא;
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ע"ד הפרד"ס לשה"ש, פרק ב' פסוק ז';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ע"ד הפרד"ס לשה"ש, פרק ג' פסוק ה';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ע"ד הפרד"ס לשה"ש, פרק ה' פסוק ח';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ע"ד הפרד"ס לשה"ש, פרק ח' פסוק ד';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור שיר השירים, פרק ה' פסוק ח';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור שיר השירים, פרק ח' פסוק ד';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור עת דודים על שיר השירים, פרק ב' פסוק ז';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור עת דודים על שיר השירים, פרק ג' פסוק ה';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור עת דודים על שיר השירים, פרק ו' פסוק ה';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ספר הגאולה על מגילת רות, פרק ב' פסוק ט"ז;
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ספר הגאולה על מגילת רות, פרק ג' פסוק יב-ג;
- רבי משה דוד וואלי, קהלת, פרק ג' פס' א', עמ' כו-כז';
- רבי משה דוד וואלי, קהלת, פרק ג' פס' ח', עמ' לי-לא';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ספר ההנהגה על מגילת קהלת, פרק יב פסוק א';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור קהלת, פרק יב פסוק ב';
- רבי משה דוד וואלי, ביאור ספר ההנהגה על מגילת קהלת, פרק יב פסוק י';
- רבי משה דוד וואלי, ע' תיקוני, תיקון שמיני;
- רבי משה דוד וואלי, ספר הליקוטים ח"ב, יחודים, עמ' תריא-תריב;

ספר רזין גניזין, והם רזין גניזין עמיקון וטמירין בעניני הגאולה העתידה בב"א ותיקוני השכינה הק' יוצאים מבית קודש הקדשים בית מדרשו שלרבינו הרמח"ל³³

דף לימוד לשיעורי וידאו

דור שישי של תלמידי המהר"ח"ו

רבי דוד ב"ר רפאל מילדולה³⁴ זיע"א, קיצור ציצת נובל צבי³⁵, דף י"א ע"ב

וטוב ויחיל ודומם כתיב (איכה ג' כ"ו), **טוב לגבר כי ישא עול הגלות, עד שיבא פורק עול עכו"ם מעל צוארנו ויוליכנו קוממיות לארצנו בקומה זקופה**, לזקוף כפופים ולהתיר אסורים ולפקוח עורים.

רבי דוד ב"ר רפאל מילדולה זיע"א, קיצור ציצת נובל צבי, דף ל"ד ע"א, ד"ה הגהה

לא דיבר אלא מדעתו של סמא"ל כדאיתא בפרקי ר' אליעזר אשרי המחכה לקץ הימין עד שיגיע³⁶. **ואוי לו למי שכופר בו ודוחק את השעה והקץ קודם שתחפץ האהבה הרצון אלקי**

רבי דוד ב"ר רפאל מילדולה זיע"א, קיצור ציצת נובל צבי, דף קטז ע"ב, ד"ה מי

מי נ"תן לו רשות לגלות מה שלא הורשה עליו ולעבור על שבועת נביא האמת (אם הוא מכללם ח"ו)³⁷ בזה הענין נגד קבלתנו שאחת מארבע שבועות שבשיר השירים היא השבעתי את הנביאים שלא יגלו את הקץ ואם הותרה לו למה לא יגלה בפירוש את דבריו בכמה חדשים ומי איכא ספיקא קמי שמיא:

ומי לא יצחק על דברי חוכא ואטלולא ודברי הבאי באמרו שרבו ילך לנהר סמבטיון לקחת לו משם אשה בתו של מרע"ה בת י"ג שנה ובבואו יבא רכוב על אריה ברסן משבעה ראשים ואש מפיו תאכל³⁸:

רבי דוד ב"ר רפאל מילדולה זיע"א, קיצור ציצת נובל צבי, דף כד ע"א

רבי דוד ב"ר רפאל מילדולה זיע"א, קיצור ציצת נובל צבי, דף נ" ע"ב

רבי דוד ב"ר רפאל מילדולה זיע"א, קיצור ציצת נובל צבי, שם דף קב ע"א

³⁴ רבי דוד ב"ר רפאל מילדולה זיע"א - נולד בשנת ה'תקנ"ז. בנו של רבי רפאל מילדולה זיע"א (מתלמידיו של החיד"א, כאב"ד ק"ק ספרדים בלונדון בעה"מ שו"ת חופת חתנים). שימש כאב"ד ק"ק ספרדים בלונדון, לאחר פטירת אביו. בעה"מ הספה"קים: בקר יזרח - הלכות ברכת החמה; קיצור ציצת נובל צבי (אמשטרדם, ה'תק"ז). נפטר בשנת ה'תרי"ג.

³⁵ מתוך כריכה פנימית:

אשר קיצר וליקט מעלת החכם הנעלה בר אבהן ובר אוריין בהח"ר דוד בן להרב הגדול כמוה"ר רפאל מילדולה נר"ו, מתוך ספר הגדול ציצת נובל צבי אשר איזן וחיבר מרנא ורבנא הגאון הגדול והמפורסם הרב המובהק המקובל האלדי כמוה"ר יעקב ששפורטש זל"ה והובא לבית הדפוס במצות והוצאת בן הרב המחבר הנ"ל ה"ה הישיש והנכבד הגביר הנעלה בה"ר אברהם ששפורטש נר"ו:

והוגה בעיון נמרץ ובהשגחה פרטי ע"י החכם המקצר כמהח"ר דוד מילדולה הנ"ל נר"ו לעד לא כבה אכ"ר באמשטרדם...

בשנת ותחי רוח יעקב אביהם לפ"ק (ה'תק"ז)

³⁶ משיח בן דוד

³⁷ וכן ניתן לעשות ג"ש לגבי שאר השבועות ולשאול אותה שאלה על בעלי הדעות המשובשות אם הינם בכלל מכלל חכמי ישראל, אם הינם ממשיכי שושילתא דדהבא של רז"ל עד האחרונים דימינו אנו.

³⁸ או כמו שמצינו שמי לא יצחק על כך שיאמרו על כך שפורקי עול תורה ומצות יקימו מדינה ויהיו תמהונים שיקראו לכך בשם גאולה...

דף לימוד לשיעורי וידאו

ב. הבנת הנקרא

אם כך יוצא לנו שהקבלה והמסורת של שלוש השבועות נמשך בבית מדרשו של המהרח"ו ללא הפסק דור אחר דור, אזי עולה שאלה האם בכלל הבינו כראוי את כוונתו הק' של המהרח"ו

מסתבר שלא אלא זה מה שקורה כאשר קוראים רק מהיכן שנוח ומתאים ואת השאר זורקים אז מגיעים לטעויות...

כוונת המהרח"ו היא **ש'גזרת הגלות' היתה אמורה להסתיים – ולא איסור שלוש השבועות – לאחר אלף שנה בביאת משיח צדקנו**, אבל בפועל הן הגלות נמשכת, וכן 'שלוש השבועות'.

לאפוקי ממה שנוהגים להביא מאמר זה בצורה מסורסת, הבאתי את כל המאמר הנ"ל לעיל בצורה שלמה יותר ע"מ שנבין שמה שהמהרח"ו מבאר בדברי הברייתא של רבי ישמעאל כהן גדול בפרקי היכולת, זה לא שהסתיימה 'שבועת הגלות' - **ע"י כך שהיה בא משיח בן דוד ובונה בית המקדש ומקבץ הנידחים – אבל בגלל שלא עסקו בתורת הסוד לכן הגלות נמשכה...**

וכלו כל הקצין ועדיין בן דוד לא בא. ונדע את אשר ארו"ל כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו. ואתנה את פני לחקור ולדעת מה זה וע"מ נתארך קיצינו וגלותינו, ומדוע לא בא בן ישי...

שהרי כל הקונטרס הנ"ל סובב סביב העניין הזה של חשיבות לימוד תורת הסוד.

וכך מבואר בפשיטות בדב"ק של המהרח"ו

רבי חיים ב"ר יוסף ויטאל 'מהרח"ו' זיע"א, ספר עץ הדעת טוב, פרשת ויצא

ויאמר להם יעקב וכו' במראה הנבואה אמר אל הרועים מנהיגי ה' אחי מאין אתם כי אין בכס כח לרעות צאן ישראל בהליכתן להשיבם בתשובה גמורה ויאמרו **מן הגלות הנק' חר"ן מלשון חרון אף ה'** משם אנחנו רועי הדור ולכן אין בנו כח להשיבם בתשובה גמורה כי אין בנו יכולת להוכיח דורנו, ויאמר להם הכל תלוי בידכם כי אם חרה אף ה' בעמו והכניסם בגלות הנק' חרן הנה הבי"ה רחמן עם הטובים ורגון עם הרעים פעם נקי לבן מלבן עונות ישראל והנה גם הוא רחמן מלא רחמים לבושיה כתלג חיור מדת הרחמים ופעם נקי בן נחור"ר היפוך אותיות חרו"ן וא"כ **בידכם הוא להפך מדת הדין לרחמים להוציאם מן הגלות הנק' חרון**, וכבר ידמת כי כל התורה שמוותיו של הקב"ה ובה אל תתמה מה שפירשנו על לבן בן נחור ואגב אורחין תדע ג"כ איך לבן חמוי של יעקב והבן זה, ויאמרו לו ידענו כל זה כי חכמים אנו אז שאל להם השלום לו אם בשלום הוא עמכם אם לא ויאמרו שלום האמנם אי אפשר לגמור השלום בינו לבינינו לגמרי אלא עד אשר רחל אמנו בתו של השי"ת ירום קולה ברמה כמיש קול ברמה נשמע ובזכותה יבא עמה ישראל נקי צאן וז"ש והנה רחל בתו באה עם הצאן, ויאמר להם מה לכם להמתין אל צעקת רחל שובו והשיבו את ישראל בתשובה ותגאלו **והנה הן עוד היום גדול ויובן זה ממ"ש בס' הזוהר כי נשבע הקב"ה להניח את ישראל בגלות יום א' שלום והוא אלף החמישי**³⁹ שעליו נאמר נתנני שוממה כל היום עד שיפוח היום אבל עדיין קצת מאלף הששי צריך להיות בגלות ועליו נאמר ונסו הצללים⁴⁰ זה זהו סוד כי תמול אנחנו בגלות באלף החמישי וחשבנו שיספיק ולא נדע כי

³⁹ ואז ישלח משיח צדקנו, משיח בן דוד, עי"ש בזה"ק... וק"ל.
⁴⁰ הזוה"ק, חלק ב, פרשת שמות, דף יז ע"א

רבי יצחק פתח, (שיר ב יז) עד שיפוח היום ונסו הצללים וגו', עד שיפוח היום, האי קרא על גלותא דישראל אתמר, דאינון ישתעבדון בגלותא עד שיסתיים ההוא יומא דשולטנותא דאומין, דתנן אמר רבי יצחק, אלף שנין הוא שלטנותא דכל אומין כחדא עלייהו דישראל, ולית לך אומה דלא ישתעבד בהון, ויומא חדא הוא לקבליה, דכתיב (זכריה יד ו) והיה יום אחד הוא יודע ליהויה וגו'.

דבר אחר, עד שיפוח היום, קדם דיפוח ההוא יומא דאומין, ונסו הצללים, אינון שולטנין דשלטו עלייהו, אלך לי אל הר המור, אמר קודשא בריך הוא, אלך לי לנערא האומות מירושלם, דהוא הר המור כמה דכתיב בהר המוריה אשר בירושלם, ואל גבעת הלבונה, דא בי מקדשא די בציון, דכתיב ביה (תהלים מח ג) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון וגו', (אמר רבי יהודה) כמה זאת אמר (איוב לח יג) לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, כהאי דאחיד בטלית לנערא טנופא מנה.

דף לימוד לשיעורי וידאו

עדיין צריך צל ימינו של יום הששי שיראה על הארץ ואח"כ נגאל, כנודע כי כל מה שהיה בששת ימי בראשית סימן אל כל המאורעות בשתא אלף שני דעלמא והנה ביום החמישי נבראו כל התנינים ורמש הים ובתחילת יום הששי בלבד נבראו בהמה ורמש וחיתו ארץ ואח"כ נברא אדם רמז אל מלך המשיח וכמו שנאמר באדם ורדו בדגת הים כך וירד מים עד ים גם בזה יובן משז"ל היום אם בקולו תשמעו כמו שהשיב המשיח לרבי יהושע בן לוי⁴¹ והרי כתבנו בס' הזוהר כי נשבע הב"ה להניחם אלף שנים בתשובה כמ"ש השבעתי אתכם וכו' יתורץ עם הנז' כי ביום החמישי היתה השבועה⁴² אבל באלף הששי תלוי בתשובה ובו יקוים היום אם גדול ומיעוט תשובתכם נתארך לכם הגלות גם באלף ששי ולכן אתם הרועים השקו הצאן ולמדום דרכי שלימה ולכן רעו אותם כרועים נאמנים ועיי' כן יגאלו. ויאמרו לא נוכל וכו' אין הדבר תלוי בנו לבדנו עד אשר יאספו כל העדרים שהם כל מחנות ישראל הנפוצים בגלות וכולם יחד צריכין לשוב בתשובה כסברת ר' אליעזר בס' הזוהר וכאשר כולם ישובו יחד בתשובה ויסירו לב האבן מבשרם ויותן להם לב בשר אז נוכל להשקות הצאן שפע מים חיים, גם ירמוז אל מה שנודע כי גלות זה של אדם הוא מפני שנאת חנם בלב ולכן לא נודע הקץ כמ"ש כי יום נקם בלבי מדה כנגד מדה ואוי' יום נקם הוא מורכב משני נקמות נקם מן האומות על שהרעו לישראל ונקם מן ישראל כי לא נגלה קיצו מפני שנאת חנם כנז' ונשאר שמור בלבי וזה ג"כ ענין מש"א דומה הנדרש בס' הזוהר על גלות אדם כי לכן נק' משא מפני היות הנבואה הזו צרה לישראל והיא דומה כמשא כבד על השי"ת והכתוב עצמו ביאור הטעם הנז' למה קרא את הנבואה הזו משא ואמר שהטעם הוא לפי שהיא דומה ולא נגלה הקץ שלה כשאר הגלויות והנה הוא יודע הקץ ואורך הגלות הנה מצפינה בלבה ולא ישיחנה לזולתו ולכן היה טורח ומשא עליו ענין רוממות הנה, והנה אם בשבעים שנה של גלות בבל אשר מנו המן ואחשוורוש וטעו במנינם כנודע ולכן אמרו ישנו עם א' ישן הוא האלוה שלכם מכ"ש בגלות החל והארוך הזה של אדם שאפילו ישראל עצמן כביכול אמרו עורה למה תישן ה' כדרך בני אדם הישנים בלילה כן אתה כביכול ישן בגלות אדם הנק' לילה ואמנם אינו כן כי אפילו שהוא לילה הנה הוא נמשל בו אל השומר שכל הלילה נעור ואינו ישן ואז ישראל קורין אותו בהיותם בגלות שעיר הוא אדם וז"ש אלי קורא משעיר ואומרין אלי אתה הנק' שומר ואינך ישן בזה הגלות הנק' לילה מה זמן נשאר עדיין אל הגלות הזה וז"ש מה מלילה מה מליל ומשיב להם הב"ה הנק' שומר וז"ש אמר שומר אל ישראל אתא בוקר יראה כבר עבר אלף החמישי שנשבעתי להניחם בגלות הנק' לילה ואתא בוקר של אלף הששי שיכולין אתם ליגאל בו אמנם שבועתי כבר עברה זמנה ובעונותיכם שאינכם רוצים לשוב בתשובה גרמתם כי גם אלף הששי הנק' בקר יען כי הוא זמן גאולתכם הפכת' גם אותי לגלות הנק' לילה וז"ש וגם לילה ולכן דעו לכם כי (אז) אם לא תשובו בתשובה גמורה בלב ונפש כמ"ש פי נצבים ושבתי עד ה' אלדיך וכו' בכל לבבך וכו' אם יהיה נדחך וכו' אפילו שתברו תפלה אם תבעיו בצלותין ובתחנונין בעיו ותרבו תפלות אמנם לא אדרש לגאולתכם אמנם אם תשובו באמת אז אתיו מן הגלות ואקבץ קץ גליותכם ובואו ציון ברינה⁴³:

אמר רבי יוסי, עתיד קודשא בריך הוא לאתגלייא בירושלם דלתתא, ולדכאה יתה מטנופי עממיא, עד דלא תשתלים ההוא יומא דאומין, דאמר רבי חייא, לית שולטנו לאומין עליהו דישראל אלא יומא חדא לחוד, דהוא יומו של הקדוש ברוך הוא, והוא אלף שנים, הדא הוא דכתיב (איכה א יג) נתנני שויממה כל היום דנה, יומא חד לחוד ולא יתיר.

אמר רבי יוסי, אי יתיר ישתעבדון, לא על פוס גזרת מלכא הוא, אלא על דלא בעיין למיהדר לקבליה, וכתביב (דברים ל א) והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה וגו', וכתביב (שם ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו': (הארת המלקט: עיי' משיח בן דוד, כדאיתא ברמב"ם, הלכות תשובה, פרק א' והלכות מלכים פרק יא)

⁴¹ דהיינו שצריך לעשות תשובה ומעשים טובים כדי להגאל, וכן איתא במהרש"א זיע"א, חידושי אגדות, מסכת פסחים, דף נד ע"ב

ויום נחמה פירש"י של כל אדם כו' ע"ש ויותר נראה לפרש יום נחמה שיתנחמו ישראל על גלותן והיינו טעמא שיהיו כל ישראל תמיד בכל יום בתשובה דאין נגאלין אלא בתשובה כדאמר פרק חלק היום אם בקולו תשמעו:

⁴² על השבועה של "להרבות בתחנונים יותר מדאי..." כי ענין התשובה קשור לכך שיעזבו את מעשיהם הרעים ויתפללו לה' יתברך, כי תפילה היא אמונה....
⁴³ לציון ברינה ולא בעצבים.... ודו"ק.

ילקוט
השבועתי
אתכם

דף לימוד לשיעורי וידאו

ג. המקור לדב"ק של המהרח"ו

זוה"ק זוה"ח

הזוה"ק, חלק ב, פרשת שמות, דף יז ע"א

רבי יצחק פתח, (שיר ב יז) עד שיפוח היום ונסו הצללים וגו', עד שיפוח היום, האי קרא על גלותא דישראל אתמר, דאינון ישתעבדון בגלותא עד שיסתיים ההוא יומא דשולטנותא דאומין, דתנן אמר רבי יצחק, אלף שנין הוא שלטנותא דכל אומין כחדא עליהו דישראל, ולית לך אומה דלא ישתעבד בהון, ויומא חדא הוא לקבליה, דכתיב (זכריה יד ו) והיה יום אחד הוא יודע ליהו"ה וגו'.

דבר אחר, עד שיפוח היום, קדם דיפוח ההוא יומא דאומין, ונסו הצללים, אינון שולטנין דשלטו עליהו, אלך לי אל הר המור, אמר קודשא בריך הוא, אלך לי לנערא האומות מירושלם, דהוא הר המור כמה דכתיב בהר המוריה אשר בירושלם, ואל גבעת הלבונה, דא בי מקדשא די בציון, דכתיב ביה (תהלים מח ג) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון וגו', (אמר רבי יהודה) כמה זאת אמר (איוב לח יג) לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, כהאי דאחיד בטלית לנערא טנופא מנה.

אמר רבי יוסי, עתיד קודשא בריך הוא לאתגלייא בירושלם דלתתא, ולדכאה יתה מטנופי עממיא, עד דלא תשתלים ההוא יומא דאומין, דאמר רבי חייא, לית שולטנו לאומין עליהו דישראל אלא יומא חדא לחוד, דהוא יומו של הקדוש ברוך הוא, והוא אלף שנים, הדא הוא דכתיב (איכה א יג) נתנני שוממה כל היום זוה, יומא חד לחוד ולא יתיר.

אמר רבי יוסי, אי יתיר ישתעבדון, לא על פוס גורת מלכא הוא, אלא על דלא בעיין למיהדר לקבליה, וכתיב (דברים ל א) והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה וגו', וכתיב (שם ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך⁴⁴ וגו'.

רבי ישעיה אשר זעליג מרגליות זיע"א, הגהות אור זרוע לצדיק על הספה"ק צבי לצדיק⁴⁵, הגהה א

הענין כי הגלות היה על עון אבותינו אם בעגל אם בבית עצמו כאותו הדור, ואז נגזר על ישראל אלף שנה, ואפילו ייטיבו דרכם בדרך בינוני זכו האומות באלף שנה, ועליו נאמר אם תעירו ותעוררו אפילו בתפלה, אמנם מאלף ולמעלה תלוי בתשובה מפני שעכבו על עון הדור ההוא בעצמו שאינם זוכים לגאולה, ולזה בן דוד בא או בדור שכולו זכאי מאלף שנים ולמעלה או בדור שכולו חייב בעתה הידועה ואז יגאלו ישראל ח"ו בחמה שפוכה וישארו אחד מעיר ושנים ממשפחה, וראיה שיש זמן שאינן בזמן שבא בתשובה הוא מלשון הימים, מכלל שאם אינו באחרית אפילו ישבו לא תקובל תשובתם, אמנם באחרית הימים ושבת וגו', ואז אם יהיה נדחך וגו', ועתה אין ספק שיש לו עת שלא יוסיף והם הזמנים שפ"י לעיל...

...ומה נאמר ומה נדבר עתה שעבר קציר וכלה קיץ, וכבר עברו כל הקיצים, ובעוה"ר נתארך הגלות ועדיין לא נושענו, ועוד לא נרמז לנו שום רמז ורמזיה לגאולה וישועה האמיתית שצריכה להיות דוקא ע"י משיח צדקנו, כנאמר לנו בייעודי הנביאים הקדושים, ולא עוד אלא בעוה"ר לנסיון האחרון, שטנא נצח, [תמיד ל"ב], ועשה מדינה של גיהנם, כמו שפירש שם [רבינו גרשום ז"ל] שהשטן הוא נוצח שמתעה אותם ונותן להם גאולה ולבסוף יורדים לגיהנם עכ"ל, ויוד הס"מ בעצמו עם כל חיילותיו להתעות ולשכר את כל ישראל בגאולתו התמורה ר"ל. ובמקום שקוינו שיהיה אתא בוקר אור הגאולה האמיתית ע"י משיח צדקנו, ונהפוך הוא בעוה"ר אשר באה לילה וגם חושך, ונחשכו עינינו מהסתר פנים העליונים, והחושך כסה את כל עיני ישראל ועין הארץ הקדושה, ואתי עלן גלותא חדתא של ממשלת מינים וכופרים דלית בהון הימנותא כלל, וקמו מאליהם ולקחו בכח ועצם

⁴⁴ "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'" – קאי על מלך המשיח (רמב"ם, הלכי תשובה, פ"ז; הלכות מלכים פ"א)
⁴⁵ ירושלים, (י"א תמוז) ה'תשי"ח.

דף לימוד לשיעורי וידאו

ידם ובאבדון נפשות רבות מישראל, מלכותא דארעא קדישא בלא תגא דשמיא ואורייתא, וגלותא בתראה הדין יותר גרוע מגלותא דעממא, כי לא הזיקו העממים כל כך לכלל ישראל במשך שנות גלותם עד היום, כמו אלו המינים [אשר הזוה"ק קראם ערב רב] המסיתים ומדיחים שהדיחו את שארית פליטת עם ישראל, שהביאו אותם לארץ [תחת שם זיוף ושקר "קבוץ גליות" שכינו זאת], ובזמן קצר מאד השמידו אותם הם ונשיהם ובנותיהם גם יחד, אוי לאזנים שכך שומעות ועינים שכך רואות, ואינה דומה שמיעה לראיה, וכען אגן יתבי ארעא קדישא לן יאות למספד לן יאות למבכי לא אתנשי מרירו דבכיה מינן, ואגן חמאין בכל יומא היכלא חריב, ותעלין דמדברא דאכלין קדלי דחזירא מחללי הקדש עאלין ונפקין, ומינין והאפיקורסין שרקין כיענים בגאון ומושלים עלינו, וידם פשוטה ר"ל להשכיח שם ה' ותוה"ק, ולהעביר ולבטל הדת ישראל בארץ ישראל ח"ו, השי"ת ישמרנו ויציילנו מידם ולא יעזוב את פליטת עמו וארצו ונחלתו הקדושה, כמ"ש יהי ה"א עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבונו ואל יטשנו, כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב.

רבי דניאל פריש זיע"א, בפירושו מתוק מדבש, כרך ה', עמ' קעב

וכתב הרמ"ק, כי הנה מפני חטאינו גלינו מארצינו, ואז נגזר על ישראל אלף שנות גלות אפילו אם ישובו בתשובה, ועל זה הזמן נאמר "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", שאין ראוי להפציר אפילו בתפלה, אבל מאלף שנה ומעלה תלוי בתשובה⁴⁶, ועכוב הגאולה עתה הוא בשביל עון הדור עצמו, אבל אין ספק שיש סוף זמן אל הגאולה שהוא זמן של בעתה שלא תתאחר יותר, ומי שימצא באותה שעה בלי תשובה אוי לרוע מזלו שתבטל כל הוייתו (רמ"ק ומפרשים)

זוהר חדש כרך א, פרשת ויצא, דף מח ע"א

מה דוד היה עוסק בתורה לילה ויומם כך צריך האדם להתעסק בתורה לילה ויומם ובעוד שיתעסקו בה ויתגדלו בה כמגדל דוד הצואר בנוי בנין חזק וגדול. **ואם לאו אלף המגן תלוי עליו אלו אלף שנים שיהיו בגלות** והדבר תלוי אם יגאלו [בן] ואם לאו. **'זכו' בתורה - יגאלו באלף שנים. 'לא זכו' - כל שלטי הגבורים א"ר תנחום כל שלטי הגבורים ישתעבדו בהם ולאחר כן יגאלו.**

רבי אברהם אבוש ב"ר חנוך הניך ריינהאלד זיע"א, זכרון משיח, פרק כ"ד, דף כה ע"ב

שם פ' ויצא (כ"ט): זכו בתורה יגאלו באלף שנה, לא זכו כל שלטי הגבורים ישתעבדו בהם ולאחר כן יגאלו:

אז מה עוד יש להסביר, אם הזוה"ק אומר כבר שאם לא יחזרו בתשובה ע"י שיעסקו בסודות התורה **שבכך תלוי גאולת ישראל וכל העולמות כולם⁴⁷.**

הרי 'איסור השבועות' עדיין עומדים על תילם, מכיוון ששבועת הגלותי 'גזרת הגלותי' היתה אמורה להסתיים לאחר אלף שנה בביאת משיח בן דוד אבל מכיוון שלא קרה כך, אז **כעת הכל תלוי רק בכך שיחזרו בתשובה**, אזי שהשבועות תלות עד שיחזרו בתשובה ויבוא משיח בן דוד ובנין בית המקדש השלישי.

⁴⁶ ואז ראוי להפציר בתפלה, וכמה האם יותר מדי, אבל לא ע"י השבועות מלאכים וכיו"ב כמו שמצינו שגם זה נאסר עלינו

⁴⁷ מסכת חגיגה ירושלמי פ"א ה"ז

...שאילו אותי עזבו ותורתני שמרו **השאור** שבה היה מקרבן אצלי...

וכן פירש רבי דוד ב"ר נפתלי הירש פונקל זיע"א בעל קרבן העדה על הירושלמי שם השאור שבה. פ"י רמז לסודות החכמה מצאתי ולי"ג דה"ג המאור שבה וכ"ה ברבה:

דף לימוד לשיעורי וידאו

וראה שכך התבאר לנו 'כפתור ופרח' בספח"ק ויואל משה, על הרמב"ם הלכות תשובה פרק ז' לגבי כך שאיסור השבועות עדיין חל.

פרקי היכלות דרבי ישמעאל או אגדתא דבי ישמעאל

בפרקי היכלות לא מצינו את הפסוק אליו מתייחס המהרח"ו, אבל הוא כן מצוי באגדתא דבי ישמעאל, ושם המשמעות שלאחר אלף שנים היה אמור להבנות בית המקדש (סיום גזרת הגלות ע"י משיח בן דוד) ואין אזכור לגבי 'שלוש השבועות' אלא ליגזרת הגלות'

אוצר המדרשים, אגדתא דבי ישמעאל, עמוד 250

א"ל אני אעמיד עליהם מלך שיהיו גזרותיו קשות מהמן ועל כרחו שלא בטובתן הן שבים אלי והוא מלך עז פנים ומבין חדות ומילין לצד עילאה ימלל ולקדושי עליונים יבלה ויסבר להשניא זימנן ודת ויתיהבון בידיה עד עידן ועדנין ופלג עידן אמר ר' ישמעאל אני הייתי מחשב בחשבון לבבל שבעים שנה וכו' ולאדום כענין שנאמר לעיל למלאות לחורבן הבית השני שבע מאות שנה ובקרתי בספרים שסתם דניאל וחתם ומצאתי שכתוב שבע מאות שנה (שבועים שבעים) נחתך ונגזר על עמך ועל עיר הקודש ובמלאתם יכלו ויתמו פושעים ויתמו חטאים ויכופר עון עם מעט ויביא צדק עולמים את משיח שהיה ספון וחתום לכל הנביאים וימשה את קדש הקדשים ובמה שפירש (דניאל) שבועים שבעים נחתך על עמך ועל עיר קדשך אלו שבועים ושבעים רמז לשבע מאות שנה הן וכשהן כלין הן כלין לעת ערב ומיד האור בא שנאמר והיה לעת ערב יהיה אור:

והפסוק הנ"ל נדרש ג"כ באותו אופן במדרשים הבאים: **מדרש תהלים**, מזמור י'; **אוצר המדרשים**, לקח טוב על ברכת יעקב אבינו ע"ה, עמוד 232; **אוצר המדרשים**, אגדת משיח, עמוד 389, **אוצר המדרשים**, מדרש עשרת המלכים, עמוד 461.

ואם נלך לפי **פרקי היכלות** ונחפש היכן מוזכרות השבועות לא נמצא כלל וכלל שום איזכור ל'איסור השבועות'... אבל מה שכן נמצא שם הוא ה'אלף שנים' לאחר חורבן ביהמ"ק שבו משיח בן דוד מתגלה

פרקי היכלות דרבי ישמעאל, פרק לט אות ד

ויאמר גשה נא אלי ואדבר לך דבר אלהים דע כי מנחם בן עמיאל⁴⁸ יבא בארבעה עשר בניסן⁴⁹ ויעמד על בקעתי ויען ויאמר מנחם בן עמיאל לזקנים אני הוא משיח ה' אשר שלחני לבשר אתכם:

פרקי היכלות דרבי ישמעאל, פרק מ' פיס' א

יביטו הזקנים כי הוא נבזה ולבוש בלויים יבזו אותו כאשר בזתה את הזקנים כי הוא נבזה ותבער בו חמתו ויסר בגדיו מעליו וילבש בגדי נקם תלבושת ויבא עמו אליהו הנביא⁵⁰ וילכו לירושלם ויחיה את נחמיה בן חושיאל⁵¹ הנקבר בשערי ירושלם וילכו אל עדת ישראל ויראוהו בני ישראל כי נחמיה עמו ויאמינו במנחם בן עמיאל דבר מטטרו"ן ומיכאל שר צבא ה' באמת אפרים לא יקנא את יהודה (ישעיה יא יג) ועצת שלום תהיה בנייהם (זכריה ו יג) ובשבעה ועשרים לחדש הראשון⁵² חרבות ירושלם שמונה מאות ותשעים שנה⁵³ תשועה לה':

והנה התאריך שמובא בפרקי היכלות הוא כ"ז בניסן ד'תת"צ⁵⁴ דהיינו שזה 1060 שנים (בקירוב 1000 שנה) לאחר חורבן ביהמ"ק

⁴⁸ מסכת סנהדרין, דף צ"ח ע"ב; מסכת ברכות ירושלמי פ"ב ה"ד; איכה רבה פרשה א ד"ה נא מעשה בדואג; ילקוט שמעוני תהלים רמז תתו ד"ה לפני שמש ינון; רד"ק זכריה פרק ג פסוק ח; רבי זון יצחק אברבנל זיע"א, ישועות משיחו חלק שני, העיון השני - פרק א'; רבי פינחס ב"ר פילטא זיע"א, ברית שלום, מגילת רות ד"ה וזהו שרמו.

⁴⁹ ראה מסכת ראש השנה, דף יא ע"א

⁵⁰ משיח ואליהו כמו משה ואהרן (וע"ע)

⁵¹ נחמיה בן חושיאל - אחד משמותיו של משיח בן יוסף כפי שמופיע במדרשים.

⁵² כ"ז בניסן

⁵³ ד'תת"צ - אך הכוונה היא אולי לה'תת"צ

⁵⁴ וראה עוד בחזיון חלום שחלם רבי יהודה הלוי הי"ד זיע"א, נמת נרדמת

דף לימוד לשיעורי וידאו

דהיינו כשהמהרח"ו מתכוון לומר שיגזרת הגלות היתה אמור לפוג, אליבא דפרקי היכלות, הכוונה היא לכך שמשיח בן דוד יבוא לגאול את האומה הישראלית **ורק אז כאשר משיח בן דוד מגיע מסתיימות 'שבועת הגלות'**

ד. ויואל משה וסיעתו

להעתיק מדברי קדשו ממאמר א', פיס' עי-עדי' הדבר קשה עלי לכן הנני מביא מתוכן העניינים, מעמ' קפ"ד, אבל תורף דב"ק הינם שצריך לעשות תשובה מאהבה, אבל לאחר אלף שנה אפשר ג"כ תשובה מיראה כדי לזכות לגאולה⁵⁵

סימן ע. מה שנדפס מהציונים להביא ראיי מהמקדמת הרח"ו ז"ל הנדפס בתחלת ס' העץ חיים שהשבועה שעל ישראל שלא ידחקו את הקץ אינו אלא עד תשלום האלף שנה ולא יותר, זה זיוף גמור ולהד"ס, **ומבאר בדברים ברורים שהשבועה שעל ישראל שלא ידחקו את הקץ היא ע"כ עד רגע האחרונה טרם ביאת המשיח.**

סימן עא. מבאר לשון הרח"ו ז"ל **דקאי על שבועתו של הקב"ה בגזירת הגלות שהי' על אלף שנה כל היום זה הוא יומו של הקב"ה אבל אחר אלף שנה אין הדבר תלוי אלא בתשובה, אבל ח"ו לדחוק את הקץ.**

סימן עב. מבאר עוד בראיות ודברים ברורים כשעלה שא"א להעלות על הדעת בכונת דברי הרח"ו ז"ל **דקאי על שבועתו של ישראל בדחיקת הקץ.**

סימן עג. בדברי התיקונים והרח"ו מיושב מה שנתקשה טובא החיד"א ז"ל דכיון שכתבו בכמה מקומות בזה ובמדרש **שבתוך האלף שנים הי' מוכרח גזירת הגלות בשבועה ואף תשובה לא הי' מועיל תשובה גם אז.** גם האברבנאל נתקשה טובא בזה. אבל לפי דברי התיקונים והרח"ו נראה ליישב זה היטב.

סימן עד. במה שנתקשה החיד"א ז"ל וכתב ראשונים שאלו אמי לא אתא משיחא בזמן רשבי"י וכדומה, מבאר מה שיש לדבר בזה באריכות, **אבל האמת הוא שרשי הדברים של כל עניי הגלות והגאולה הם דברים סתומים וחתומים ולא נמסרו אלא להקב"ה בלבד הוא ואין בלתו ית"ש.**

אגרת קודש⁵⁶ מאת רבי שמעון ישראל פאזען זיע"א

תחל שנה וברכותי לחיים טובים ארוכים ומתוקים לשנת ברכה וישועה וגאולה שלימה לכבוד אהובי ידי"נ הרב הגה"צ המפורסם איש האשכולות כליל המעלות כקש"ת ישעי' אשר זעליג מרגליות⁵⁷ שליט"א [ז"ל] בקרתא קדישא ירושלם תובב"א

...אגב באתי לעורר ענין אחד הנה כ"ק מרן הגה"ק מסאטמאר (שליט"א) [זיע"א] הביא בספרו הבהיר ויואל משה (באות ע' בעמוד קכ"ז) דברי איזה מבולבל או מנוול אשר כתב שאותה שבועה לא היתה אלא על אלף שנים כן הביא מדברי מרן רח"ו ז"ל זללה"ה בהקדמתו לשער הקדמות **וחה שם דבריו בסימן ע"א.** אך באמת לענ"ד כי דברי מרן הרח"ו לגמרי ענין אחר כי הן לשון התקונים הן המשך דבריו הקדושים בהקדמה זו מלמדים שכל כוונתו הוא דוקא על ענין לימוד הקבלה אשר מעורר הגאולה **וחשש מרן**

⁵⁵ מהרש"א, סנהדרין, דף צז ע"ב

ושמואל אמר דיו לאבל כו'. ר"ל דיו שישבו ישראל מצד אבל וזולתן ויש קץ לדבר כשיבא זמן גאולה מעמיד להן הקב"ה כו' ומחזירן למוטב שיעשו תשובה וז"ש אר"א אם ישראל עושין תשובה דהיינו תשובה רצונית מצד עצמן שנאמר שובו בנים שובבים ואז ארפא משובותם והשיב לו רבי יהושע דההוא קרא 'בתשובה הכרחית' קאמר כדאמר לעיל מעמיד להם מלך וכו' ומחזירן למוטב ומיייתי חנם נמכרת דהיינו דומיא דגזירת המן שאמר ליה המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו וגו' וז"ש בעבודת כוכבים שהשתחוו לצלם של המן כדאמרין בפי"ק דמגילה. ואמר ולא בכסף תגאלו לא בתשובה כו'. לכאורה אדרבה הכי משמע לא בכסף ממש תגאלו אלא בתשובה ומעשים טובים וכן פירש"י ורד"ק בישיעה אלא דעל מעשה המן נמי קאמר ולא בכסף שכבר שקלתם למשכן דהיינו תשובה ומעשים טובים רצוניים שהיה להם במשכן על מעשה עגל אלא 'בתשובה ומעשים טובים הכרחיים' על ידי צרת המן:

⁵⁶ מובא מתוך הקונטרס 'ימות המשיח', סוף פרק ג', לרבי בעריש ויינברגר זיע"א (מתלמידי המנח"א)

⁵⁷ ראה לקמן וראה לקמן רבי ישעיה אשר זעליג מרגליות זיע"א, הגהות אור זרוע לצדיק על הספה"ק צבי לצדיק, הגהה א

דף לימוד לשיעורי וידאו

שלא יאמרו שעל זה היתה שבועה שלא לעורר יותר מדי ובאמת השבועה היתה על נשמות ישראל אשר נקראו בנות ירושלם זה היתה על אלף שנים אשר היתה ידיעת הקבלה כמעט נשכחה ורק ידועה ליחידי סגולה מעטים מאד שלא תתעורר הגאולה קודם רצון העליון ית' כי אם הי' הראשונים ז"ל כולם יודעים חכמה הקדושה זו אז היתה בודאי התעוררות הגאולה על ידי כחם הגדול ועל זה כתב שלא הי' שבועה זו אשר השביע עתיק יומין את נשמות ישראל אלא על אלף שנים אבל עתה אין חשש ללמוד חכמה קדושה זו ולעורר על ידי זה הגאולה. וכן נזכה כבר להתעוררות הגאולה בקרוב.

והנני חותם בכל חותמי ברכות כוח"ט לאלתר לחיים טובים ארוכים והנני בדשת"ה באה"ר והוקרה רבה.
הק' שמעון ישראל פאזען בן שרה מרים

דף לימוד לשיעורי וידאו

ה. ממתי החלו האלף שנים

הרי אם אלף השנים "כל היום דוה" - גיתת"ל - (חרבן בית המקדש השני) 1000 שנה לאחר מכן שנת דיתת"ל עד דיתת"צ⁵⁸

ומעניין לדעת הכיצד לא מצינו כלל אצל המקובלים מאז שנה זו ואילך שלא אמרו שיאסור שלוש השבועות בטלות, כגון מתלמידי תלמידיו של הרמב"ן, רבנו בחיי ו' חלואה זיע"א, חומש בראשית, פרק לד פסוק ח'

ודע כי יש בפרשת הזאת באור למה שאירע ליעקב עם עשו אחיו, ורמו ג"כ לדורות למה שעתידי שיאירע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז דרכיו של יעקב שהתקין עצמו לשלשה דברים, למלחמה לתפלה לדורון. למלחמה הוא שכתוב ויחץ את העם אשר אתו וכתוב ויאמר אם יבא עשו וגו', לתפלה הוא שאמר אלהי אבי אברהם וגו' הצילני נא, לדורון הוא שכתוב עזים מאתים וגו'. וממנו ראה חזקיה המלך וכן עשה שהתקין עצמו לג' דברים אלו כלפי סנחריב מלך אשור, דכתיב (מלכים ב יח) ויתן חזקיהו את כל הכסף. וכתוב (דה"ב לב) ויתן שרי מלחמות על העם, וכתוב (מלכים ב יט) ויתפלל חזקיהו לפני ה'. וכן אנחנו צריכים ללכת בדרכי האבות להתקין עצמנו להקביל פניהם במנחה ובלשון רכה ובתפלה לפני ה' יתעלה, **אבל במלחמה אי אפשר שנאמר (שיר ב) השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו'. השביעם שלא להתגרות מלחמה עם האומות:**

וישנם עוד אין ספור דוגמאות לכך...

⁵⁸ רבי יחיאל היילפרין זיע"א, ספר סדר הדורות, חלק ימות עולם, האלף החמישי, ד' אלפים תת"ל רבינו גרשום (הזקן שלשלת הקבלה דף מ"ב א') מאור הגולה צרפתי (בן רבינו יהודה) מת ד' אלפים תת"ל (יוחסין בתחלת דורות אחרונים). וביחסין בסדר הקבלה להרמ"א כתב שהיה תק"פ לאלף החמישי, הוא טעות בודאי. כתב השלשלת הקבלה שם ובמרדכי פרק י' דשבת, נראה שהיה במגנצא. וראיתי בקונטרס ישן שמת תתכ"ח, ובקונטרס אחר ראיתי שהיה תשפ"ח ורבינו ליאון הגדול היה רבו, וראיתי בשערי דורא בדין ריחא מילתא אומר, וכן פסק ריב"ש כהן צדק רבו של רבינו גרשום מאור הגולה המכונה לויטו, ודע כי לא נתפשטו גזירותיו אלא עד סוף אלף החמישי, כנראה במהרי"ק סק"א בשם רשב"א. רבינו שמשון ברי יצחק ורבינו יהודה הגדול ראש הנהרנים לקדושת ה' ורבינו יהודה הכהן בעל ספר הדינים היו תלמידי רבינו גרשום מאור הגולה. כנראה במרדכי דשבת פרק י' ובבא מציעא פרק א' עכ"ל. ובתשובות מהרש"ל סי' כ"ט, רבינו גרשום מאור הגולה קבל מרב האי ונפטר [שנת] ת"ת. ורבינו גרשום מאור הגולה מסר לרבינו אליהו הזקן שיסד האזהרות, בעל אחותו של רב האי גאון ואחיו של רבי יקותיאל. (ובהג"ה בספר שרשים אות ק' כתב, קבלתי שרבינו גרשום מאור הגולה היה אשכנזי, בדור הזה היו ר' יצחק סגן לוי (בר אשר, יוחסין מאמר ד' בתחלת דורות אחרונים) מגרמזי, רבו המובהק של רש"י כנראה בפרק ראוהו בית דין (ראש השנה כ"ח א') גבי התוקע לשיר. רבי יעקב ברבי יקיר היה רבו של רש"י כנראה במרדכי בברכות פרק אלו דברים (פרק ח') וזהו שקראו לפעמים מורי הזקן, וזה היה תלמיד רבינו גרשום מאור הגולה (שלשלת הקבלה מ"ב ריש ע"א), ור' יונה ברי מרינוס היה רבו (ע"ל תתי"מ). ר' יצחק ברי יהודה אשכנזי היה רבו של רש"י, והיה מופלג בחכמה, ונראה בהגהה דרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח' שקבל מרבינו גרשום מאור הגולה (שלשלת הקבלה מ"ב ע"ב). ורש"י פרק המצניע (צ"ב א') בשם ר' יצחק ברי יהודה שאמר משום רב האי. אולי זה הוא. ובתשובות מהרש"ל סי' כ"ט, רבו של רש"י ר' יצחק ברי יהודה הנקרא מורה צדק:

ר' שלמה (ברי יהודה ספרדי בן גבירול חכם ומשורר (רבו של רש"י, יוחסין שם), היה בסרגוסה ונפטר בבלונצא (ע"ל ד' אלפים תתקל"ד שקבורתו בעיר ביבול). היה חכם גדול ומדקדק ומשורר נפלא וחכם בלשון יון, ותוגר אחד לבש קנאה עליו מרוב חכמתו והרגו וקברו בגן שלו אצל אילן תאנה והתאנה חנטה פניה קודם זמנה ועשתה תאנים גדולים ויפים מאד, ויתמה עם הארץ. וישמע המלך ויתמה וישאל לתוגר האיד החכים על האילן להקדים פירות כל כך, ונאלם, והמלך הפציר בו מאד ולא הודה מאומה. ויצו המלך לתן לו יסורים עד שיודה מה עשה לאילן, ולבסוף הודה איך שהרג ליהודי וקברו שם אצל התאנה ומאמין שלזכות הנקבר מבכר הפירות כו', ותכף צוה המלך ויתלוהו עליו. נפטר ד' אלפים תת"ל (שלשלת הקבלה ל"ט ב') ועשה אזהרות כולל תרי"ג מצות במחזור ספרדיים בשבועות, כתר מלכות שירים לכל יום נדפס בתפלות אשכנז, מקור חיים פילוסופים כתב יד, שירים וזמירות לכל השנה, דפוס קונסטנטינא ה' אלפים ש"ה, תיקון מדת הנפש שכ"ב:

רבי חיים ויטאל 'מוהר"ח' זיע"א, הקדמת מוהר"ח זיע"א על שער ההקדמות אמר הצעיר מעיר... בהיותי בן שלשים לכח... **כי עבר קצירי כלה קיץ ואנחנו לא נושענו...** לחרבן בית מקדשנו. הנחרב זה היום אלף ות"ק ו' שנים או לנו כי פנה היום יום אחד של הקב"ה שהוא אלף שנים וגם נטו צללי ערב שהם ת"ק ו' שנים יותר מחצי היום הב'. וכלו כל הקצין ועדיין בן דוד לא בא. ונודע את אשר ארז"ל כל דור שלא נבנה בה"מ בימיו כאלו נחרב בימיו.

דיתת"ל+תק"ד (504+4830=5334) היש"ד, המהר"ח"ו נולד בשנת הישי"ג (30+5303 = בקירוב 5334) היש"ד

דף לימוד לשיעורי וידאו

ו. מהיכן צמחה הקושיא הזאת

הדברים מצויים אצל הרב **עובדיה הדאייא**, שו"ת ישכיל עבדי חלק ה', הקדמה

אבל למי שמעיין שם ניכר שהוא סותר את עצמו בכך שמביא שאנו בתקופת 'עקבתא דמשיחא' ותחת שליטת 'אדם בליעל' ומדינת ישראל היא 'מלכות של מינות'

ולא עוד אלא שלאחר מכן בשו"ת ישכיל עבדי חלק ו', חו"מ, סימן כ"ח, סעי' יט, עמ' רפח

ואפשר דטעמו ז"ל, מכיון שלפי סברתו⁵⁹, שהא דכל האמור בפי מלך, מלך מותר בו, הוא מטעמא דד"ד, א"כ היה מקום לומר דדוקא במלכי ישראל, דיש מקרא מפורש בפי המלך דיש לו הרשות להטיל מסים על העם לצרכיו וצרכי מלחמותיו, אבל לא כן מלכי הגוים שלא מצינו להם גילוי כזה במקרא מפורש אין לומר בהם דד"ד, **קמ"ל דאפי' במלכי גוים י"ל בהם דד"ד, כיון שאנו יושבים תחת מרותם, ועלינו לא למרוד בהם ח"ו, דזו אחת מהשבועות שהשביע הקב"ה לישראל שלא למרוד באומות.**

אזי שאם לפי מה שכתב בחלק ה' בהקדמה שהשבועות בטלות, **הכיצד פתאום נזכר להביאן להלכה**

ונראה שיש לדייק מדבריו שכתב שם בפסי' ב' (ב) עוד זאת, לעצם הדבר של השבועות הנ"ל, אם נתבונן קצת בספרי הראשונים, שקדמונו, נמצא כי בזמנינו זה, שהיא בבחי' עקבותא דמשיחא, **אין מקום לכל השבועות הללו...**

ובכך שכתב 'אין מקום לכלי נראה שכוונתו היא שלחלק מהשבועות כן יש מקום, אזי ניכר הדבר שלא התכוון שהשבועות בטלות אלא רק לגבי שבועות מסוימות, וזוהי ככל הנראה השבועה של 'שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי' על ביאת משיח בן דוד.

כמו"כ ראה קונטרס **ויקה עובדיהו**, דרוש ד' א' לשבת זכור, דף קה ע"א (מובא מתוך הספה"ק 'בן יאיר' לרבי חיים מרדכי ב"ר חלפון לבטון זיע"א)

וכן הסכמתו לספה"ק של רבי **שמואל טולדנו** זיע"א, טיול בפרדס החכמה⁶⁰, (ועיי"ש בפרק 'ברכת התורה וקללת הציונות' עמ' 62-50), ואכמ"ל.

סיכום

לא ללמוד אצל עמי ארצות, ובפרט כאלו שמנסים להציג עצמם כמבינים בתורת הסוד, וטוענים שהגלות אצל הערב-רב היא גאולה ו/או אתחלתא דגאולה, רח"ל.

בשכמל"ו

⁵⁹ פסק ההלכה של הרמב"ם, הלכות מלכים, פ"ד ה"א
⁶⁰ ירושלים, ה'תשנ"ו
מתוך כריכה פנימית:

טיול בפרדס החכמה

בו נקבצו מאמרים רחבים ועמוקים בחכמת הקבלה, ונכללו בתוכם ביאורים והסברים ופירושים על פי הקדמות חכמת האמת והכל מיוסד על דרך שמות ומספרים